

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

33 (462), 14—20 серпня 2008

МІСТО, ЯКЕ МИ ВТРАЧАЄМО

АКТУАЛЬНО

Віталій КОВАЛЕНКО,
голова громадської
інспекції Київської міської організації
Українського товариства охорони
пам'яток історії та культури,
журналіст
Фото автора

"Куди ти йдеш, Україно?"

3 пісні

Нашій державі виповнюється 17 років. У її створенні велику роль відіграла громадсько-політична організація Народний рух України за перебудову. Потім слова "за перебудову" відкинули.

Що ж сталося у незалежній Україні за 17 років?

Нині Київ у будівельних кранах. Архітектори-інтернаціоналісти впровадили одночасну забудову в десяти районах столиці 21- та 25-типоверхівками. Між ними потім будуватимуть хмарочоси від 50 до 100 метрів заввишки.

Новий дизайн Києва перетворює столицю на місто хмарочосів-монстрів. Цю ідею поспіхом упроваджують, щоб якнайшвидше оббудувати хмарочосами символ Києва — Києво-Печерську лавру. Для цього за проектом Сергія Бабушкіна на вул. Рибальській, на місці знесеного телеграфного парку, пам'ятки архітектури, запроектовано два будинки на 54 поверхи. Будують хмарочос і в нижній частині Царського села. Існує проект спорудження будинку на 34 поверхи (бульвар Дружби народів, 44-46). На вул. Лейпцизькій готують спорудження будинків на 10 і 22 поверхи. Усе це неподалік Лаври.

Дніпро поблизу Лаври теж в осаді монстрів. На вул. Микільсько-Слобідській біля Московського мосту і Труханового острова мають з'явитися будинки-вежі на 43 і 48 поверхів. А біля них проектує вежу 100 поверхів заввишки 402 метри. Біля Південного мосту на Дніпровській набережній запроектовано будівництво Цен-

тру Яна Табачника на 38 поверхів. Можна лише уявити, як цей проект із хмарочосів споганить Києво-Печерську лавру!

Києво-Печерська лавра і Софійський собор — це історико-культурні заповідники, які входять до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у складі 184 країн світу. Українське законодавство забороняє проводити будівельні роботи в історичних місцях.

Скоро пам'яток історії та культури в Києві не залишиться.

Будівництво 40-поверхівки на початку Хрещатика біля Європейської площі внесе дисонанс в архітектуру центру міста. Це провокаційний виклик сучасних архітекторів наступним поколінням, виклик зрадників національної культури.

Під час створення Національного природного парку "Голосіївський" (за рахунок території Голосіївського лісу) з нього виключили історичні Китаїв з Буряківщиною, Болгарське з урочищем Самбурками. Ця територія — частина Голосіївського лісу. У лісових хащах зберігся археологічний заповідник "Китаїв" з так званою тріадою, аналогів якому в Європі немає. Він складається з поселення V—VII ст., городища X—XII ст. і курганного могильника до 400 поховань. Цю пам'ятку Київської Русі віддали під забудову БАТ "Київська овочева фабрика". Така доля чекає й урочище Самбурки з грязями й водою лікувального струмка, який бере початок з криниці-джерела, що розташоване на найвищій горі Голосіївського лісу. Ця криниця унікальна: її глибина невідома, тобто криниця немов бездонна. Недарма московські царі лікували цілющою водою свої недуги. Нині це джерело засмічене. Землі слід якнайшвидше включити до Національного природного парку "Голосіївський" як єдине ціле.

Як громадський охоронець пам'яток історії, культури та природи з 40-річним стажем, вважаю: доки не пізно, керівникам держави слід зупинити таке невігластво і знущання над Києвом, його історичними і природними надбаннями. Адже місця вздовж вулиць Червонопрапорної, Китаївської та Ягідної, де розташовано лісові угіддя з твердолистяних порід дуба (віком 700 і

більше років), граба, клена, платана, бука, коркового дерева, берези і трав'яного покриву з цілющих рослин, історичні урочища Китаїв і Самбурки ще не пізно включити до Національного природного парку "Голосіївський". На це потрібна згода прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко та Президента України Віктора Ющенка й народних депутатів України.

Зелена оаза Дніпровських гір поблизу Дніпровської набережної від Поштової площі до мосту Патона з пам'яткою світового значення Києво-Печерською лаврою невдовзі буде в будівельних кранах. На Правому березі Дніпра заплановано спорудження будинків на дев'ять і більше поверхів — це неподобство, що дозволяє Київська міськрада на чолі з Леонідом Черновецьким.

Викликає тривогу і стан печер підземного містечка, що розташовані на Дніпрових горах разом з історичними будинками Лаври та її дзвіницею. Печери всередині вже руйнуються від плавунів. Стіни мокріють, обвалюються, чого раніше не було. Щоб зруйнувати печери, Дніпро у Києві заповнили водами Канівського водоймища заввишки до 5 метрів, яке тримається на цій позначці понад 30 років. Підземні води змінили свої постійні течії, перемістилися до верхніх горизонтів, де розташовано печери.

Що робити? Треба не кричати г'валт, а якнайшвидше спускати воду Канівського водоймища у Києві до нижнього рівня опор мосту Метро. Колись, 30 років тому, опори було видно, а тепер вони занурені у воду.

Не дивуймося, навіщо підняли воду в Дніпрі тут, у Києві. Діють ще сили, зацікавлені у знищенні Києво-Печерської лаври, сподіваючись, що її будівлі посунуться в Дніпро. Щоб від національної української твердині не залишилося й сліду. Слід буде, але сумний для нас, коли священні Київські гори з архітектурними ансамблями зруйнуються, як від землетрусу. Тож зупинімо варварство й наругу над історичним Києвом.

Далі буде.

БІЛЬШЕ ВІДЛУННЯ

2

ІСТОРІЯ ПОВЕНІ
ТА ЇЇ УРОКИ

8–9

З КОБЗАРЕМ У ДУШІ

11

КАМ'ЯНКА
НА ТЯСМІНІ

15

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

“Проїхав 35 000 тисяч кілометрів,
щоб згуртувати світове українство”.

«ПРОСВІТА»

У МАНДРИ ПО СВІТАХ — ДО УКРАЇНЦІВ

Петро АНТОНЕНКО

Наша газета вже розповідала про унікальну експедицію чернігівського просвітянина Олександра Волощука, яка відбувалася за сприяння Чернігівської обласної “Просвіти” та її видання — тижневика “Сіверщина”. Досвідчений турист, який “автостопом” здолав тисячі кілометрів і на рахунок якого була вже не одна подорож, на цей раз здійснив експедицію, що складалася з двох багатомісячних етапів Сибіром, Північно й Далеким Сходом, місцями, де українці мешкають ось уже понад сто років. Деякі прибули туди добровільно ще до революції як переселенці освоювати ці суворі землі, дехто — не зі своєї волі, як в’язні комуністичних таборів і тюрем.

Метою експедиції чернігівський просвітянин вважав зібрати історичний, архівний матеріал про життя українців Росії, а також ознайомитися із сьогоденням українських громад цієї країни. Перебіг подорожей постійно висвітлювала газета “Сіверщина”, інтернет-сайт цього видання, інші чернігівські засоби масової інформації. Окремі подорожні нотатки Олександра друкував і наш тижневик.

Логічним підсумком цього масштабного проекту став вихід у світ книжки Олександра Волощука “Автостопом на край світу”. Ось вона, ця ошатна, гарно видана книжка. На білому папері вміщено 75 чудових кольорових фото, які зробив автор. Жаль, що задля економії коштів довелося друкувати текст дрібним шрифтом. Тож ця книжка, в якій формально 220 сторінок, фактично повинна була містити їх майже півтисячі. І це не дивно, адже вражає сам розмах проекту. Наведу бодай кілька цифр із таблиці в кінці книжки.

Загальна протяжність маршруту — 35 850 кілометрів. Майже земний екватор! З них лише два авіарейси неозорими сибірськими просторами, якими подолано понад дві тисячі кілометрів. А решта — автомобілі, залізниця, річковий і морський транспорт. Нарешті 730 кілометрів пішки. І за всіма цими десятками тисяч кілометрів — численні зустрічі з українцями, відвідання найекзотичніших і найскорботніших місць, де гинули, відбували тюремні й табірні терміни тисячі українців. Зокрема, мандрівник відвідав табори, де перебу-

вали в ув’язненні В’ячеслав Чорновіл, Левко Лук’яненко.

Зібрано багатий матеріал. Основне лягло на сторінки книжки, чимало іншого, безумовно, ще знайде застосування. Переповідати працю, звісно, — справа невдячна, її треба читати. Тому вкажу назви деяких розділів. “Якутські зустрічі. Українська Хандига. На полюсі холоду. Урановий Бутугичаг. Рим на Колимі. Колимчанин з полтавським акцентом. “Київська Русь” на Сахаліні. Українська історія Владивостока. Сніданок з краєвидом на Північну Корею. Хабаровці не з власної волі. Чернігівський бард у Свободному. Автостоп по-монгольськи. Українці Сірого Клину. Катакомбний єпископ”. Зазначу, що Монголію згадано не випадково. Олександр так спланував експедицію, що, охопивши Зауралля, Північ, Далекий Схід, повертався в Україну через Монголію, Середню Азію та Північний Кавказ.

Це була суто просвітянська експедиція. Олександр Волощук не просто всотував усе побачене, збирав матеріал, а мандрував як член “Просвіти”, розповідав про Україну, навіть зміг доставити й передати українцям туди, за тисячі кілометрів, деякі просвітянські видання, касети та диски з українською музикою.

Постає питання: як практично проводити такі акції, які потрібні не менше, ніж помпезні форуми? Волощук у книжці висловлює вдячність не лише обласній “Просвіті”, Чернігівській єпархії Київського Патріархату, Посольству Росії в Україні за сприяння в експедиції. Він називає українців Росії, які надали

Чернігівську землю — до пам’ятника в’язням Колими

фінансову допомогу в здійсненні експедиції. Серед них — заступник голови міської думи Владивостока Олександр Кириченко, митрополит Сибірської єпархії Української православної Церкви Київського Патріархату Варух, директор золоторудної шахти “Кривбас” із Магаданської області Сергій Базавлуцький, директор фірми “Ратимир” із Владивостока Олександр Труш, а також багато приватних осіб з різних куточків Росії. І, звичайно, допомогли чернігівські спонсори — приватні підприємці.

Цікаво, що сам Олександр узяв з дому всього 500 доларів, а проїхавши понад 35 тисяч кілометрів, привіз 1 700. Досвідчений мандрівник зумів навіть заробити гроші під час подорожі, працюючи на будівельних і ремонтних роботах, зокрема, в одному з монастирів. А головне — добрі люди не лише в більшості випадків везли його безплатно, а й жертвували гроші на подорож та на видання майбутньої книжки. Частково її профінансував сам автор. Книжка “Автостопом на край світу” вийшла здебільшого коштом газети “Сіверщина”. Надрукували її в нашій області, у друкарні “Діамант” районного містечка Мена. Радше, що обласні об’єднання “Просвіти” можуть організувати експедиції й видавати такі книжки. І все-таки непогано було б, якби до цікавих і важливих акцій долучалися, наприклад, Українська Всесвітня Координаційна Рада, Посольство України в Росії, меценати. Якщо й не долучаться — все одно будуть нові акції, нові експедиції в ім’я України, згуртування розвіяного по всіх усюдах світового українства.

Книжку Олександра Волощука “Автостопом на край світу” можна придбати в Чернігівському обласному об’єднанні ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Адреса офісу: 14000, м. Чернігів, вул. Воровського, 10. Контактний телефон : (04622) 4-92-83.

ПЕНСІОНЕРИ СУСІДНЬОЇ КРАЇНИ ЗАПОЛОНИЛИ ПІВДЕНЬ

Катерина ЖИТНИКОВА,
член правління міського об’єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка

До 90-ої річниці підняття українських прапорів на Чорноморському флоті командування ВМС ЗС України разом із патріотичною громадськістю міста виготовило меморіальну дошку і вже другий місяць військовики й просвітяни намагаються встановити її на Графській пристані. До цієї дати виготовлено й пам’ятну відзнаку.

Але заходам встановлення меморіальної дошки протидіють проросійські місцеві осередки “Руського блоку” та “Російської общіни”. Здавалося б, ці зібрання імперських шовіністів повинні мати тотожну назву, але вони не спроможні відрізнити корінь “рус” у слові — назві держави наших предків і корінь “рос” у слові — назві Московської держави. Дехто з них ще й заявляє, що вони українці!

Щодня на постійне місце проживання до Севастополя прибувають дедалі нові військові пенсіонери, особливо з Далекого Сходу, Нової землі. Швидкими темпами Чорноморський флот РФ буде для них у місті багатопверхові будинки. У Криму створено нову громаду “Землячество новоземельцев”, яка налічує понад тисячу осіб. Севастополь перетворився на місто літніх людей. Вони прибувають великими групами, багато з них невдовзі помирає.

Пенсіонери сусідньої країни заповнили весь південь від Одеси до Маріуполя. І тільки-но оселяться, одразу запрошують усю свою рідню, знайомих.

У Росії діє закон: не володієш російською — не маєш громадянства, а до нашої держави прибуває хто завгодно. Разом із пенсіонерами російська влада тихенько переправляє нам і своїх бомжів. Вони немиті, смердючі, працювати не хочуть...

А на день святкування Чорноморського флоту щорічно до Севастополя прибувають “защитнікі Москви”, яким по 55—60 років. Мабуть, там, під Москвою, досі триває Друга світова війна. Пора війни закінчувати.

А просвітянин Володимир Чорномор у своєму вірші дав гідну відповідь російським шовіністам:

...Не буде більше тут імперій,
Комун, обіцянок брехливих.
Не буде зверхності над братом.
Чужих не треба нам старійшин.
Запам’ятайте, кати волі:
Мій стяг тепер — найголовніший!

НОВИЙ ЧАСОПИС НА ДОНБАСІ

Просвітяни Антрацитівщини активно включилися в підготовку відзначення 75-х роковин Голодомору в Україні та 140-річчя “Просвіти”.

У липні цього року в районі стартувала експозиція народної пам’яті про страшну трагедію 1932—33 рр. Протягом двох тижнів у найбільшому сільському будинку культури — Дяківському — виставка “Ми звинувачуємо! Голодомор 1932—33 рр. — геноцид українського народу” мовою колись засекречених документів переконливо розповідала відвідувачам про страшний злочин комуністичної влади ХХ століття.

Інформаційно-лекційне забезпечення виставки здійснювали найактивніші члени Товариства: Іван Захарченко, голова районної організації, краєзнавець, Надія Корольова, бібліотекар, Людмила Скапенко, директор СБК.

У контексті загальної картини Голодомору Іван Захарченко на підставі власних досліджень довів, що Голодомор торкнувся і теренів сучасного Антрацитівського району. Тут так само села й колгоспи за невиконання плану хлібозаготівель вписували на “чорні дошки”, не за-

возили продуктів, було заборонено виїзд із сіл.

Найбільше постраждало село Новокрасівка нинішньої Бобрівської сільради. Тут навесні 1933 року від голодної смерті загинуло 50 працюючих сімей, де налічувалося до 300 осіб. Імена цих людей відомі. Для увічнення їхньої пам’яті правління Антрацитівського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка в особі його голови І. М. Захарченка звернулося у виконком Бобрівської сільської ради з пропозицією встановити пам’ятний хрест у Новокрасівці, що з розумінням було прийнято. На свято Покрови Божої Матері пам’ятний знак буде відкрито.

Крім виставок, лекцій, зустрічей з людьми просвітяни району збирають і систематизують спогади очевидців Голодомору, які стануть основою майбутньої книжки “Голод-33 на теренах Антрацитівщини”.

У рамках підготовки до відзначення 140-річчя “Просвіти” правління районного об’єднання разом з управлінням освіти районної держадміністрації готує перше число культурно-інформаційного часопису “Криниченька”, де всі матеріали подаватимуться під гаслом “За Україну на Донбасі!”

До друку в місцевій пресі підготовлено книжку нарисів “Українське обличчя Антрацитівщини”. Готуємо інші цікаві заходи.

Прес-центр Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

РОЗМОВА З КРАЯНАМИ

Володимир ГОЛИНСЬКИЙ,
голова об’єднання “Просвіти”,
м. Рудки,
Львівська обл.

Просвітяни Рудок та навколишніх сіл зустрічалися зі своїми земляками — київськими майстрами пера, слова та думки. Наші гості — Орест Сливинський, критик, член редакційної колегії газети “Літературна Україна”, автор краєзнавчих нарисів та есеїв, лауреат премії імені Івана Огі-

єнка, Іван Пасемко, українознавець, славіст, перекадач із польської, чеської та німецької мов, учасник багатьох наукових мовознавчих та літературознавчих конференцій.

Твори Ореста Сливинського опубліковано у збірках “Крижмо”, “І білі купави” та “Аж до ранкового саява”, а творчість Івана Пасемка — у збірках “Моя франкіана” та “Українство: світові обири”. Багато їхніх творів — з історії нашого краю.

До просвітян промовляє наш київський гість Орест Сливинський

Відбулася щира розмова про написане та про те, що нас нині непокоїть та як діяти, щоб міцніла та розбудовувалася Україна.

До розмови запросили нашого просвітянського патріарха Івана Бучківського, невтомного пошуковця відродженої “Бойківщини” Самбора Василя Семчишина, берегиню українських народних традицій та звичаїв Дарину Лютик, літератора з Рудківської школи Лесю Турчин, творчу просвітянку із Чайковицької школи Марію Синицьку-Винницьку. Від рудківських лікарів промовляв шанувальник красного слова Олег Шиманський, від Союзу українок — Надія Кушнір. Прочитаним та перекритим теплом давніх років ділилася хлопчицька та вишнянська інтелігенція. Не всі шанувальники мудрого слова дочекалися своєї черги на виступ, бо ж до ранкового саява продовжити розмову було неможливо.

Зустріч благословив о. Богдан Ванівський, член ради “Просвіти”. Від місцевої влади учасникам зібрання подякувала секретар міськвиконкому просвітянка Світлана Ференц.

Багатьом учасникам зустрічі київські земляки подарували свої твори з автографами. Завідувач Рудківської міської бібліотеки Леся Пукало сердечно подякувала за подарунки. Вона сподівається на авторські новинки наших краян.

ДОРОСЛІ ПРОБЛЕМИ ПІДЛІТКІВ

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

Малими вони хочуть стати “великими”. Коли трохи підростуть, хочуть бути дорослими: взувають ся в мамині туфлі на обчасах або приміряються до татових сигарет. Атрибути “дорослості” очевидні й досяжні, особливо коли дорослі (вдома чи в лузі) не обтяжують своєю поведінкою бодай чимось, що називають культурою. Матюки, тютюн, пиво, вино, горілка, ризикований секс, наркотики, кримінал — ось перелік і послідовність того, на що, хвалити Бога, не приречена кожна неповнолітня душа, і водночас того, чого уникнути щастить не всім. Учителі це знають, але здебільшого мовчать. Лікарям мовчати не можна.

РЕТРО

1999 року вийшов друком звіт про соціологічне дослідження статевої поведінки наймолодших громадян України. Виконання проекту стало можливим за сприяння Міністерства охорони здоров'я України, Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я та Фонду Народонаселення ООН, які надали політичну, технічну та фінансову підтримку виконавцям. Дослідження охопило майже 2 000 підлітків з усіх регіонів України, переважно учнів середніх загальноосвітніх закладів та студентів. Для одержання цілісної картини також анкетували медичних працівників, учителів, співробітників соціальних служб для молоді, консультантів “телефонів довіри” й батьків загальним числом понад 200.

Отримані матеріали шокували, хоч лікарі, близькі за фахом до цієї проблеми (венерологи, гінекологи), були достатньо інформовані.

1. 73, 6 % молодих мають регулярні й нерегулярні статеві зв'язки, більшість з них почала статеве життя у віці 15—17 років, проте 21 % не вживає заходів щодо запобігання вагітності. 59 % вагітностей у дівчат закінчуються абортами. Запалення внутрішніх статевих органів і порушення менструального циклу — перші ознаки того, що певна кількість дівчаток і дівчат у подальшому матимуть проблеми — можливо, і безплідність.

2. Поширеність хвороб, які передаються статевим шляхом, варіюється в різних регіонах, але регіональні відмінності не були предметом дослідження. Перелік захворювань притаманний “дорослій” венерології.

3. Головні стримуючі фактори щодо звернень підлітків до фахівців — міркування етичного характеру: вони бояться осуду, недотримання таємниці, а також нерозуміння дорослими своїх проблем.

Деякі побоювання мають підстави. Так, працівники “телефону довіри” у 60 % звернень не можуть дати відповіді на всі запитання підлітків. 100 % опитаних консультантів “телефону довіри” не мають навичок у роботі з підлітками, більшість їх відзначає недостатність спеціальних знань, 25 % консультантів не знають про спеціалізовані заклади для підлітків і молоді, 91 % визнали вкрай потрібною додаткову професійну підготовку для роботи з підлітками й молоддю з питань репродуктивного й сексуального здоров'я.

У разі звернення до лікарів знімається питання щодо фахової компетентності, проте значну роль як стримуючий фактор відіграють фінансові питання. Негативний фактор — те, що третина підлітків відчу-

ває байдуже або вороже ставлення до себе медичних працівників.

Дослідження підтвердило, що часто лікарі йдуть на порушення лікарської таємниці й повідомляють батьків про проблеми сексуального здоров'я їхніх дітей, а саме: з життєвих показань — 75,8 %; за згодою підлітка — 57,6 %; у випадках соціальної небезпеки — 63,6 %; у всіх випадках — 12,1 %.

Тут є про що думати, бо дотримання лікарської таємниці в певних випадках просто небезпечно, а її недотримання (інформація про яке швидко поширюється в молодіжному середовищі) створює несприятливий імідж лікарських установ і змушує уникати контактів із ними.

Автори видання “Репродуктивне та статеве здоров'я підлітків в Україні” закінчують його так: “Ситуація з сексуальним здоров'ям та ризикованою поведінкою підлітків України, за даними проведеного дослідження, не критична. Стурбованість викликає швидше негативна динаміка багатьох показників. Якщо превентивні заходи не будуть опрацьовані на державному рівні найближчим часом, майбутнє України виглядатиме дуже песимістично”. Відтоді минуло десять років, і майбутнє настало.

ВІД 1999 ДО 2008

Нещодавно ЗМІ оприлюднили підсумки опитування, яке провів дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка серед 6 535 респондентів — школярів та першокурсників ПТУ і ВНЗ із 335 навчальних закладів у 227 населених пунктах. Як свідчить таблиця 1, порівняно з 1999 роком ситуація лишається “стабільною” (в тому сенсі, що статеве життя розпочинається не раніше 6-го класу). Водночас маємо значну частку “секс-позитивних” серед юнаків і дівчат підліткового віку. Більшість опитуваних, які вже мали статевий досвід, поєднує секс з

предмети чи ситуації, які викликають схвалення або заздрощі однолітків. (Таблиця 2).

Якщо найменші високу успішність поцінують навіть вище, ніж модний одяг та “прибамбаси”, то першокурсники ПТУ та ВНЗ дотримуються протилежної думки. Це, можливо, найголовніша позиція в підсумках опитування щодо першокурсників: успішність на п'ятому місці. Попиту на знання (освіту) нема насамперед тому, що фактичний заробіток (престижність роботи) мало від них залежить. Тяжко розкрити прямі соціологічні взаємозв'язки між ризикованою статевою поведінкою наймолодших та їхніми уявленнями про щастя та престиж. Не останню роль відіграють мода, бездумне мавпування і “цуценячий гонор”. Проте не можемо ігнорувати загального морально-етичного “клімату” суспільства, деякі складники якого сьогодні тягнуть до асоціальності.

Можна стверджувати, що підліткі всіх вікових груп (до 92 %) знають, що таке презерватив. Якщо все так добре, то чому все так погано? Мусимо повертатися до проблеми наркотиків. До 12 років з ними не був знайомий жоден із підлітків. У віці 12—14 років менше 4 % підлітків вже спробували наркотик. Менш оптимістична картина серед 19—20-річних, тому що наркотик спробували понад 15 % з них. А серед 15—18-річних із наркотиком ознайомився вже кожен п'ятий. Більшу активність у пізнанні “забороненого плоду” виявляють юнаки. У 12—14-річному та 19—20-річному віці кількість знайомих з наркотиками юнаків перевищує число ровесниць удвічі, а у віці 15—18 років — майже втричі. До 60 % підлітків саме цього віку на собі спробували їхню дію.

Для певної кількості вже перший контакт із “наркотою” стає фатальним. Далі все відбувається за схемою, внаслідок якої ВІЛ/СНІД (і загалом своє та чуже здоров'я)

Таблиця 1

ЧАСТКА ПІДЛІТКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ЕПІЗОДИЧНІ
ЧИ РЕГУЛЯРНІ СТАТЕВІ КОНТАКТИ, ЗАЛЕЖНО
ВІД ВІКУ ТА ТИПУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ, 2008 РІК

Вік	Навчальний заклад	“секс-позитивні”, %	
		хлопці	дівчата
13—14 років	школа	21	3
15—16 років	школа	31	13
17—18 років	ВНЗ	43	20
15—18 років	ПТУ	53	36

уживанням алкоголю та наркотиків, а чверть нехтує презервативами. І це відбувається в Україні, де епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу стає дедалі гіршою.

Під час проведення цього опитування з'ясувалося, що менше 1 % українських дітей віком 11—16 років вважають себе “абсолютно нещасними”, а майже три чверті почуваються “досить щасливими”. Головний чинник відчуття щастя —

стають малоцікавими. Зацитую мовою оригіналу один із підручників наркології; йдеться про найбільш руйнівний наркотик “макового типу” — героїн: “Обрачаєт внимание значительное омоложение контингента больных с героиновой зависимостью, повышенная частота криминогенного поведения, высокая смертность среди этих пациентов. Героиновая наркотизация фактически молниеносно

Таблиця 2

ЧИННИКИ ШАСТЯ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ (%)

Предмети поваги та заздрощів	6-й клас	10-й клас	І курс ПТУ	І курс ВНЗ
Модний одяг і аксесуари	30	33	27	33
Цікаве хобі	33	28	25	31
Фізична розвиненість	25	26	24	28
Висока успішність у навчанні	33	25	20	23
Можливість “красиво” відпочивати	22	23	25	30
Елітна квартира	25	17	22	17
Становище батьків у суспільстві	19	23	18	17
Навчання у престижній школі, коледжі	17	11	15	21
Наявність власного заробітку	8	11	17	15

“Головний чинник відчуття щастя у підлітків — предмети чи ситуації, які викликають схвалення або заздрощі однолітків”.

Фото Олеса Дмитренка

уничтожает задатки позитивной социальной ориентации, извращает инстинкт самосохранения подростка, который прекращает интеллектуально развиваться, теряет способность к созидательной деятельности, лишается достигнутых жизненных позиций, втягивается в противоправное существование, становится “балластом общества”, фактически вступая с ним в бесконечное противоборство. На фоне употребления героина стремительно формируется выраженная психопатизация личности с последующей деградацией и морально-этическим снижением, ауто- и гетероагрессивными тенденциями. Стремительно растет число ВИЧ-инфицированных больных героиновой наркоманией”.

БРУДНА КРОВ

Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка провів у чотирьох містах (Києві, Одесі, Павлограді на Дніпропетровщині та Полтаві) опитування 1 610 осіб віком до 23 років: 808 ін'єкційних наркоманів, 476 їхніх товаришів, які споживають неін'єкційні наркотики, та 326 юнаків та дівчат з тих, хто перебуває в дружніх стосунках із респондентами попередніх груп, але наркотиків не вживає.

Отримані матеріали дали змогу дослідникам зробити важливі висновки. 1. 80 % СІН до першої ін'єкції мали досвід вживання неін'єкційних наркотиків. 2. 87 % СІН зробили собі першу ін'єкцію в колі друзів чи статевих партнерів (частіше — дівчата під впливом хлопців). Середній вік, в якому розпочинається цей скорботний шлях, — 18 років. Зазвичай для першої ін'єкції друзі дають отруту безплатно. 3. Друга ін'єкція, яка остаточно визначає долю людини, під враженням отриманого “кайфу” в 74 % випадків відбувається найближчим часом: в 7 % випадків через кілька годин (!), в 42 % — через кілька днів, у 25 % — через кілька тижнів. 4. СІН активно рекламують свій спосіб життя. За кілька років після першої ін'єкції кожен садить “на голку” 2—3 новачків, тож кількість наркозалежних цієї категорії щороку подвоюється, але (через високу смертність) їхній персональний склад швидко оновлюється. Так, після першої ін'єкції героїну восьмеро з десяти СІН живуть не більше 5—7 років.

Поєднуючи матеріали Українського інституту соціальних досліджень та деяких інших наукових центрів, можна сформулювати засадничі позиції щодо взаємозв'язку наркоманії та ВІЛ/СНІДу.

Вже до першої ін'єкції 34 % СІН скористалися не чистими шприцями і голками, а тими, що їхні наставники запропонували “після себе”. Далі це стає звичним.

Упродовж перших років вживання ін'єкційних наркотиків (до виникнення патології внутрішніх органів) СІН ведуть активне та “розкуте” статеве життя, що сприяє “перехресному” інфікуванню.

Від чверті до третини СІН жіночої статі періодично надають статеві послуги за гроші, заробляючи “на дозу”. З часом багато з них стають повіями, відмовляючись від інших заробітків.

За статистикою, яку опублікував Держкомстат, начебто маємо в Україні стабілізацію кількості наркозалежних упродовж останніх 4—5 років. А ВІЛ/СНІД зростає. Чому? Найстрашніша відповідь — тому, що епідемія вирвалася за межі тієї групи ризику, яку утворюють СІН, і пішла гуляти не через голку, а через секс. Така тенденція спостерігається, але стабілізації кількості наркоманів насправді немає. Співробітники Харківського інституту неврології, психіатрії та наркології професори І. В. Линський та А. І. Минко, застосувавши дотепну математичну процедуру, довели, що “наркологічне медичне обслуговування компенсує реальні колективні збільшення захворюваності і смертності, але не запобігає зростанню захворюваності і смертності”. (Українська медична газета, 2007, № 7—8). Простіше кажучи, кількість пацієнтів на обліку треба мати такою, щоб персонал не звинувачували в бездіяльності, але не занадто великою, щоб диспансер міг виконати регламентовані заходи щодо кожної облікової одиниці та гідно відзвітувати.

Якщо йдеться про зілля, вилучене з обігу, то можемо лише здогадуватися, скільки його обминуло конфіскацію. Відповідні служби США пишаються своєю роботою, бо на чорному ринку виник брак кокаїну; нашим наркоманам не бракує нічого, хіба що грошей.

Тут варто поговорити про рейтинг: за оцінкою експертів Всесвітнього економічного форуму, найгірший серед своїх показників Україна має в рубриці “якість інституцій” — 115 місце. Збільшило кількість наркодиспансерів — зростає кількість зареєстрованих наркоманів, скоротимо персонал тих диспансерів, які сьогодні є, і наркоманів “стане” вдвічі менше. Проблема наркоманії настільки важлива сама по собі та в контексті боротьби зі СНІДом, що “робочу гіпотезу”, якою користуються демографи (офіційний показник помножити на 10), не можна вважати прийнятною. Мусимо не здогадуватися, а знайти істину, але інформація дорого коштує, а грошей, звісно, бракує.

МІНІ-ЕНЦИКЛОПЕДІЯ МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ

Галина СТЕПАНЧЕНКО,
заслужений діяч мистецтв України

Побачила світ нова книжка відомого українського письменника, театрального критика і хореографа, головного редактора "Української музичної газети", заслуженого журналіста України, лауреата премії в галузі театрознавства і театральної критики Володимира Корнійчука "Роздуми про театр, музику, літературу" (К., "Фенікс", 2007, 320 стор.). Ця робота вражає широким охопленням різноманітних мистецьких явищ, які автор спостерігав упродовж 35 років своєї творчої діяльності. Тут зібрано всі статті автора, які він друкував у збірках та в періодиці різних років.

Гортаючи сторінки цієї своєрідної енциклопедії мистецького життя України другої половини XX—початку XXI століття, мимоволі занурюєшся в цікаві події тих часів, зустрічаєшся з непересічними особистостями, які є окрасою української культури.

Марії Заньковецькій виділено особливе місце в дослідженнях Володимира Корнійчука. Його оригінальне театрознавче есе з глибоким науковим аналізом "Ave Maria! або Психологічні особливості акторської творчості Марії Заньковецької" розкриває читачам творчу лабораторію геніальної української актриси.

В розділі "Театр" автор аналізує режисерські роботи Миколи Мерзлікіна, Валерія Пацунова, Віктора Гріча, акторські роботи Ади Роговцевої, Богдана Ступки, Юлії Ткаченко та інших. Дуже вдалі сторінки присвячено творчості Київського державного академічного театру юного глядача на Липках. Володимир Корнійчук кілька десятків років свого творчого життя присвятив дослідженню особливостей діяльності цього творчого колективу. Вистава, режисерські роботи, акторські дебюти — ніщо не лишилось поза увагою театрознавця. Його рецензії влучні й завжди дають об'єктивну оцінку театральному явищу.

Розділ "Музика" сповнений любов'ю автора до української народної пісні й до найкращого хорового колективу сучасності — Національного хору імені Григорія Верьовки та його видатного керівника, Героя України, академіка Анатолія Авдієвського.

Ці сторінки найпоетичніші в книжці. В них відчувається багаторічне занурення автора в творчість Авдієвського і його хору.

Зі сторінок розділу лунають голоси Олександра Кошиця, Нестора Городовенка, Василя Авраменка, Павла Муравського, Лесі Дичко, Євгена Станковича, Євгенії Мірошніченко, Миколи Кондратюка, Ніни Матвієнко та інших. Цікаві розповіді про цих талановитих людей переплітаються зі змістовними інтерв'ю з тими, хто був поруч з відомим письменником і журналістом.

Книжка "Роздуми про театр, музику, літературу" Володимира Корнійчука цінна для нас тим, що передає особисті враження автора від зустрічей з видатними митцями України. Поєднання власних роздумів з думками героїв його нарисів і створюють ту духовну атмосферу авторських нарисів, яка впливає на читача як ковток джерельної води з колодязя невичерпної народної культури.

Розділ книжки "Література" знайомить читача з розповідями Володимира Корнійчука про творчість відомих українських письменників Степана Руданського, Олександра Ковіньки, лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка Олександра Сизоненка, Валерія Шевчука, Миколи Вінграновського, Петра Перебийноса, Михайла Слабошпицького та інших. У цих статтях перед читачем розкриваються самотні риси сучасної української літератури.

Книжка Володимира Корнійчука багата на світлинки, деякі з них друкують уперше (близько двохсот фотографій).

Вітаємо автора з цікавою книжкою, яка висвітлює читачеві мистецькі події минулого і сучасного бурхливого суспільного життя України. Вона подала портрети митців, які присвячують життя духовному розквіту нашої країни.

Володимир КОРНІЙЧУК

— І то було незабутнє, неповторне творче спілкування, яке відбулося, вважаю, не випадково, — між мною як композитором і Анатолієм Тимофійовичем Авдієвським як диригентом-виконавцем, — навдивовижу лагідно (бо вимова у неї така, наче Отче Наш читає чи сповідується), з ангельсько-оксамитовим тембром сказала мені невеличка на зріст, повновида, з розкішними чорними кучерями, народна артистка України, композитор, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Леся Василівна Дичко, коли ми з нею всілися за довгий-предовгий стіл у кабінеті Національної спілки композиторів України, де Леся Василівна обіймає почесну посаду секретаря спілки, і від якої щойно вийшов один із численних відвідувачів, аматорів-композиторів, який доволі довго і настирливо доводив їй, що його музика таки чогось варта... — Але хоч і була моя творча співпраця з ним нетривалою, — продовжувала Леся Василівна, — зате вона відбулася, — і це важливо! — з ласки Божої, про яку я мріяла впродовж життя. І яка сталася порівняно недавно, а саме 30 жовтня 1999 року, коли в Національній музичній філармонії святкували моє шістдесятиліття і проходили концерти "Київ-музик-фесту".

Так-ось, на одному з них і прозвучала частина моєї хорової опери "Золотослов" у виконанні Національного хору ім. Г. Верьовки під орудою академіка Анатолія Авдієвського, зосібна "Плач", або "Плач дівчини" — саме таку назву має ця частина опери.

Тож на цьому концерті хор заспівав ще й невеличку комедійну частинку-сценку із весільних пісень опери, а ще — фінал "Ой дзвонкеє деревце". І хор виконав це блискуче, якимось по-народному соковито, барвисто, урочисто, де були і "видумка" хормейстера, і жарт, і величезна режисерсько-постановочна його робота як диригента. А в цьому творі таки є де "розвернутися", "розігнатися", "розгулятися", оскільки в його основу покладено тексти дохристиянської доби. Отже, Анатолій Тимофійович, на мою думку, досить цікаво, оригінально й своєрідно трактував мій задум саме цих частин опери "Золотослов". Тому твір мав у слухача великий успіх.

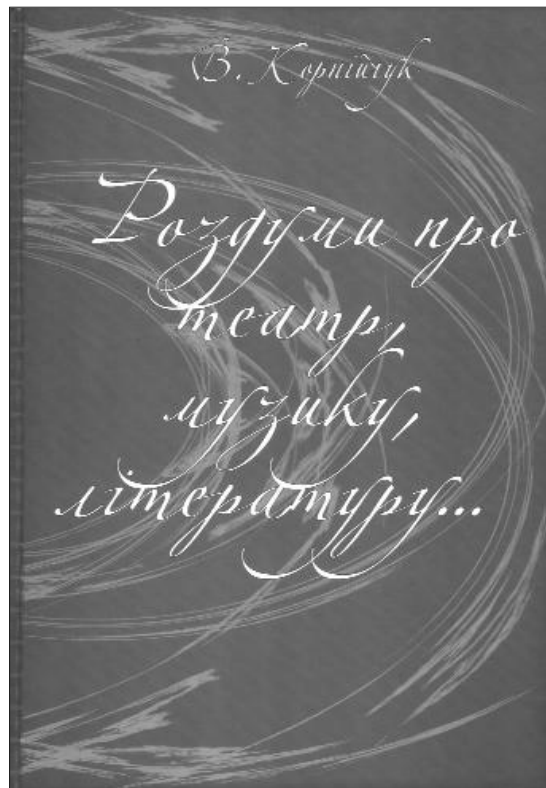
Цікаво, що задовго до згаданого концерту мою оперу "Золотослов" виконувало чимало інших академічних колективів, приміром, "Хрещатик", "Орейя" тощо. Але так, як зумів виконати Національний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки, вдалося вперше — мій твір так ще не звучав. І це, мабуть, не випадково, бо й окремі фрагменти, і сама опера припали до душі й диригентові, й артистам хору. Та й сама я у творчості давно тяжію до фольклорних витоків, тому й сподіваюся, що мою акапельну оперу "Золотослов" колись таки повністю виконає хор.

Хор — унікальне, неповторне явище у мистецькому світі України, як і у світовій музичній культурі загалом — за складом, за звучанням, за тембровим забарвленням нагадує акварелі Катерини Білокур або ж картини Марії Приймаченко з дивовижним, фантастичним і неповторним світом тонів, напівтонів і відтінків. А наш Анатолій Тимофійович — ще й своєрідний філософ у хоровому мистецтві — художник, що поєднує яскраві риси диригента і філософа-митця, якому притаманне оригінальне бачення світу. А ще він має просто вражаючі організаційні здібності. До того ж, неабиякий оратор, оптиміст із тонким почуттям гумору, вміє розвеселити і згуртувати людей у міцний мистецький колектив, творчо запалити їх.

Зверніть увагу, який він композитор! Його "Колискову" на слова Лесі Українки, твір яскравий, талановитий, виконує чимало різних хорових колективів. Тож люблю його творчість і унікальний хоровий колектив, який очолює А. Авдієвський. У репертуарі хору не лише народні, духовні, а й академічні хорові твори, не цурається він й сучасної хорової музики. І те, що Національний хор створив свого часу разом із композитором Євгеном Станковичем фольк-оперу "Цвіт папороті", було проливом у нову музичну сферу, бо досі жоден із народних хорових колективів нічого схожого не виконував. Приміром, хоч естонські академічні хори професійно виконують твори Торміса і його численні обробки народних пісень,

НОВЕЛИ ПРО АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО

але ж не фольк-оперу! А тут — Національний народний хор ім. Г. Верьовки і раптом — фольк-опера!

Тому не дивно, що за Радянського Союзу цей твір прозвучав, як вибух, як справжнє художнє відкриття. Інша річ, що невігласи від мистецтва таки зуміли "затінити", "прикрити" його звучання на певний час, як і виконання самої фольк-опери "Цвіт папороті". Але ці невігласи ніколи не зуміють прикрити чи затінити щедрої, буйної, багатогранної й навдивовижу мелодійної української народної пісні.

МАЕСТРО (Fortissimo)

Гадаю, переважна більшість читачів "Української музичної газети" знає історію хору, коли його очолив головний диригент Анатолій Авдієвський. Та не всі поціновувачі таланту Маестро знають, як він прийшов у колектив.

Тож на початку — невеличкий екскурс у минуле.

Напровесні нинішнього року (1993. — Авт.), коли відбувався регіональний тур Всеукраїнського конкурсу хорових колективів імені М. Леонтовича, мені поталанило побувати у складі журі конкурсу, яке очолював голова Всеукраїнської музичної спілки Анатолій Авдієвський, в Одесі.

Чи доводилося вам бачити людину, яка їде на побачення з юністю? Ні? Тоді вважайте, що вам не пощастило: я бачив дивовижної вроди обличчя людини, яка, перевертівшись, стала юною. Мовби вдруге народилась: осяяні очі палали молодечо. Тепла усмішка зігрівала кожного, хто дивився на обличчя. І щось невловиме, загадкове іскрилося в очах. А що — збагнути не можна.

Таким я побачив Маестро, приїхавши в місто його юності — Одесу. Ви лишень гляну-

ли б на цього чоловіка: стрункий, високий на зріст молодик, одягнений наопаш у світло-коричневий плащ, що так пасує до його смаглявого обличчя. Смолистий чуб хвацько звисає над високим чолом. Якби мені в ту мить сказали, що йому незабаром виповниться кругла дата, то не повірив би: досить глянути на людину, яка зійшла зі сходинки потяга на перон, щоб переконатись у тому.

Тут, в Одесі, минули студентські літа Авдієвського. Тут й навчався, сюди часто повертається подумки.

Були зустрічі з викладачами Державної консерваторії імені А. Нежданової, прогулянки Дерibasівською, розмови з випадковими зустрічними, відвідини книгарень... А вже потому, ввечері, коли вгамувалося натовлене місто і в готелі zostалися із Маестро. Тут й запитав у нього:

— **Анатолію Тимофійовичу, як Ви прийшли до Українського народного хору?**

— Почалося все з 1962 року, коли розформували Поліський народний хор "Льонек", який я створив 1950-го студентом Одеської консерваторії, учнем талановитого хормейстера і педагога Костянтина Костянтиновича Пігрова.

Трапилося це так. На якійсь із нарад М. Хрущов промовив: "Щось багато нині розвелось усіляких колективів. Чи не досить співати і танцювати за державний кошт?" І цього було достатньо, щоб в Україні почали, м'яко кажучи, "реорганізовувати" мистецькі колективи. У Росії — жодного. Так само "реорганізували" у "малі ансамблі" Тернопільську, Харківську, Дніпропетровську, Одеську хорові капели, Черкаський і Поліський народні хори, останнім я керував. Тоді я відмовився очолювати так звані "реорганізовані" хорові ансамблі і відразу опинився серед перших радянських безробітних, що призвело до скрутного матеріального становища моєї сім'ї. Під час перебування в Житомирі мені подзвонив Григорій Гурійович й попросив приймати до Києва, мовляв, є серйозна розмова. Погодився. Мене тепло зустріли. Григорій Верьовка поведився, як батько. Поруч — Єлеонора Павлівна Скрипчинська. Саме тоді він запропонував роботу в хорі спочатку як помічника-асистента, а згодом — керівника колективу, мотивуючи тим, що вже погано почувається.

Це був січень 1963 р. Григорій Гурійович доручив мені керувати хоровою студією. Та, на жаль, не пощастило довго попрацювати, бо Черкаський народний хор залишився без керівника, й міністерство культури зажадало від мене очолити цей колектив, попри категоричний протест Г. Верьовки. Відтоді й почалося. Мене викликали до міністра культури Р. В. Бабійчука, і після чергової розмови я змушений був їхати до Черка. Правда, і там не довелося довго попрацювати — всього рік, хоч колектив був напроцуд злагоджений, люди заохані в українському народну пісню.

А вже 1964 року, по смерті Григорія Гурійовича й після чергових розмов у міністерстві культури, Раді Міністрів, ЦК КПУ 5 березня 1966 р. мене призначили художнім керівником-диригентом Державного українського народного хору. Із перших днів почалася копійка робота з оновлення творчого складу колективу, набору молодих співаків, музикантів. А цей процес, як відомо, відбувається не безболісно, адже літні виконавці, які віддали любов і серце колективу, але не мали музичної освіти, змушені були залишити хор.

До хору зарахували найкращих молодих виконавців зі студії, інших колективів. А через кілька місяців ми з новою концертною програмою вперше виїхали на гастролі до Кореїської Народної Республіки (1966). Наступного року нас запросили в Мексику, згодом — у Монреаль, на "Експо-67". У Канаді преса високо оцінила хор і нас тепло зустрічали земляки. Всього було: й усмішки, і сльози радості. Тоді для нас і відкрилися вперше трагічні сторінки нашої історії. На концертах не раз пересвідчувалися в любові канадських українців до Батьківщини, бачили, як впливає українська народна пісня на людей, тим більше, на земляків. Те словами передати неможливо.

Згодом — гастролі у Франції, Іспанії, Португалії, країнах Латинської Америки.

...Тож чи доводилося вам бачити людину, що їде на побачення з юністю? Ні? Тоді вважайте, що вам не пощастило.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЧЕРЕЗ АФРИКУ

Сприяння українській євроінтеграції через участь в африканському конфлікті? Це звучить трохи кумедно, але тільки на перший погляд. Ситуація досить серйозна.

3 серпня оприлюднили інформацію щодо нового прохання Організації Об'єднаних Націй до України і водночас навпаки — прохання України до ООН. Імовірно, філософи помітили б у цьому якийсь прихований загадковий символ.

Як передає УНІАН, Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй закликала країни НАТО та їхніх партнерів, зокрема й Україну, надати ґвинтокрили для евакуації суданських біженців із Дарфура. Гуманітарна місія у Судані зіштовхнулася із браком транспортних засобів для допомоги біженцям у провінції Дарфур, повідомила “Німецька хвиля”. Миротворці сподіваються отримати понад сотню гелікоптерів з Італії, Іспанії, Чехії, Румунії й України. Прес-секретар організації “Захистимо Дарфур” Том Вітінгтон повідомив, що реакції на прохання поки що не надійшло. “Ці країни мають вільні потужності. Але, можливо, немає політичної волі. Ми повинні запитати країни, які мають вільні потужності, чому вони не готові їх надати?” — заявив він. Нагадаємо, 21 липня уряд Судану через Білорусь отримав партію російських винищувачів МІГ-29 в обхід резолюції ООН про заборону постачань зброї в африканську країну.

Громадянська війна в Судані триває з 2003 року. Урядовим силам та їхнім прибічникам із арабізованих племен протистоять численні повстанські угруповання, що

домагаються незалежності для бунтівної провінції. За цей час, згідно з даними ООН, загинуло 200 тисяч осіб, понад 2,5 мільйона стали біженцями. Всі раунди мирного врегулювання, які проходили за ініціативою ООН і Афросоюзу, закінчувалися невдало. 15 липня ООН й Африканський Союз заявили, що мають намір провести часткову евакуацію персоналу, який обслуговує спільний контингент у Суданській області Дарфур.

Натомість прес-служба вітчизняного Міністерства закордонних справ повідомляє, що Україна розраховує на допомогу ООН у ліквідації наслідків надзвичайної екологічної ситуації. На цьому наголосив виконувач обов'язків постійного представника України при ООН Віктор Крижанівський під час зустрічі з заступником генсека ООН з гуманітарних питань, координатором надзвичайної допомоги Джоном Холмсом. Під час зустрічі координаторові надзвичайної допомоги передали перелік конкретних потреб і обсягів допомоги, потрібних для ліквідації наслідків стихії, та наголосили на тому, що Україна розраховує на допомогу ООН.

Заступник генерального секретаря засвідчив готовність Організації надати допомогу Україні. Холмс покладає надії на представництво ООН в Україні, яке має здійснювати свої функції у тісному співробітництві та координації з представниками ЄС, НАТО та інших структур, що долучилися до надання міжнародної допомоги Україні.

Дружба не може бути односторонньою, особливо в геополітиці. У сучасному світі лише національний

егоїзм, закріплений гідною відплатою-допомогою партнерові, може стати опорою становлення України як могутньої держави.

Історія відносин України з Організацією Об'єднаних Націй доволі своєрідна. Наша Батьківщина — одна зі співзасновниць ООН, водночас вона не входить до постійних членів Ради Безпеки.

Однак готовність ООН посприяти нашій країні у залагодженні негараздів, пов'язаних із екологічною трагедією в Західній Україні, слід гідно оцінити вітчизняним керівникам.

Білорусь, через яку Судан отримав ґвинтокрили, іноді неофіційно виконує політичну волю Російської Федерації, що час від часу виявляє нібито геополітичну м'якість та готовність до компромісу, як нині.

Отже, якщо Україна погодиться допомогти ООН у Судані, то це ще більше прохолодить стосунки нашої держави не лише з Білоруссю, а й з Росією.

Крім того, Москва, напевно, буде ще більше незадоволена цим, оскільки позитивна відповідь Києва на прохання ООН посилює нашу євроінтеграцію — до України звернулися саме як до партнера НАТО.

Загалом нинішня ситуація із Суданом настільки складна, що сказати щось однозначне про результат українського втручання або невтручання вкрай тяжко. Тому політична реакція України може нагадувати реакцію хіміку — якщо буде надлишок одного з компонентів, наслідки стануть непередбачуваними.

Малюнок Святослава Мізернюка

ТАЄМНИЦЯ МАГІЧНОЇ КНОПКИ

Вочевидь, мода на телефони із сенсорними кнопками творить дива. 2 вересня, в день початку нової сесії, депутати Верховної Ради побачать на своїх робочих місцях сенсорні кнопки. Мало того, сенсорний екран реагуватиме не просто на дотик на тепло, яке має людська шкіра внаслідок циркуляції крові, а на відбиток пальця обранця народу. Так буде вирішено питання про те, щоб кожен нардеп зміг голосувати лише за себе.

“Ми інтенсивно ведемо роботи щодо “Ради-3” й намагатимемося все завершити у встановлений термін, — розповів одній з українських газет творець системи голосування “Рада”, директор Інституту проблем математичних машин і систем Національної академії наук України Анатолій Морозов. — Роботи вже тривають у Раді, але депутати на позачерговій сесії поки що не могли побачити їх. 2 вересня, думаю, вони вже побачать сенсорні кнопки на своїх робочих місцях. Правда, є дві проблеми.

По-перше, інші роботи, які тривають у залі. Риштування, які там стоять, можуть нам перешкодити. По-друге, і це головне, роботи не фінансують. Сьогодні фінансування нема, хоч договір підписано. Тому роботи ведуть за рахунок засобів Інституту. А вже потім, сподіваюся, нам компенсують витрати. Втім, навіть за умови відсутності фінансування наші люди працюють там по 16 годин. Орієнтовно сенсори повинні з'явитися на пультах за 10 днів, але повне налагодження системи закінчимо до 29—30 серпня”.

Внесення змін до “Ради-3” без відповідної постанови Верховної Ради — не порушення чинного законодавства, вважає Анатолій Морозов: “Спікер ВР ще у лютому поставив перед Інститутом завдання зробити так, щоб у залі засідань виконували конституційну норму. Ми цю роботу й виконуємо. Наше завдання — виконати її так, щоб ні у кого з депутатів не виникло сумнівів, що ми шкодимо їхньому здоров'ю”.

Не таємниця, що офіційний ініціатор такої реформи — Арсеній Яценюк.

Проте на таке оновлення системи голосування обурилися у регламентному комітеті парламенту: мовляв, своїми діями Яценюк порушив закон — для впровадження нового механізму слід внести зміни до регламенту, потім затвердити кошторис парламенту, й лише далі братися за переобладнання депутатського місця. “На встановлення нової системи потрібно приблизно 650 тисяч гривень. У кошторисі ВР цих грошей не передбачено. Їх потрібно вкласти, а

потім прийняти разом зі змінами до бюджету. Тоді це буде легітимно”, — розповів в інтерв'ю газеті “24” перший заступник голови регламентного комітету Верховної Ради України Сергій Сас, представник Блоку Юлії Тимошенко. Крім того, пан Сергій не вірить у те, що нову систему депутати не зможуть обдурити: “У нас люди заповзятливі: там сірником зафіксували кнопку, там ще чимось. Отже, не знаю, наскільки нова система буде ефективною”.

Думки аналітиків з приводу такого реформування розділилися. Одні називають його вагомим кроком до демократизації, інші — “смертю коаліції”, оскільки десять нардепів із фракції “Наша Україна—Народна самооборона” постійно намагаються вставляти палки у колеса коаліції, голосуючи без дотримання коаліційної дисципліни (шестеро парламентарів — люди Балоги, члени “Єдиного центру”, а також кілька інших).

“УРА-інформ” передає громадськості слова з цього приводу депутати від НУ—НС Ксенії Ляпіної: “Нам однаково, як голосувати, тому що 226 голосів у коаліції й так немає. Проблема вже існує, й вихід з неї один — порушувати лише соціально-економічні питання, які залучать голоси конструктивної частини опозиції”.

Сенсорна кнопка... Дотик... Відчувається певний містицизм, чи не так?... У часи Середньовіччя навіть за думки про таке, певно, спалили б на багатті... За Радянського Союзу — визнали б служителем окултного вірування та відіслали у Сибір... А нині, у незалежній Україні, в часи наукового прогресу та, щиро кажучи, дивакуватого парламентаризму, це ніби вже не дивує. По-справжньому дивуватися ми, виборці, почнемо із 2 вересня, відколи “Рада-3” повинна запрацювати. Тоді, імовірно, політичне життя на теренах нашої Батьківщини стане ще загадковішим. Думаю, ми ще пригадуватимемо слова Сергія Саса про “сірником зафіксували кнопку” тощо. У вітчизняних депутатів багата фантазія. Але чи краще нам від того живеться?

Матеріали підготував
Андрій ЛОЗОВИЙ

ЖИРИНОВСЬКИЙ СТАНЕ ПОСЛОМ В УКРАЇНІ?

Якось в ефірі передачі “Свобода Савіка Шустера” через телеміст надали слово відомому артистові розмовного жанру, конкуренту галікінх-задорнових Володимирові Вольфовичу Жириновському. Його заяви традиційно були українцями нависницькими. Дехто в залі йому аплодував. Невже ті глядачі зневажають нашу державу, наш народ, нашу свободу? Якщо останнє припущення правильне, то виникають закономірні запитання: чи відмовився хтось із них від зарплатні або пенсії, яку надала Українська держава? Чи розраховуються вони російськими рублями в українських крамницях? Чи відмовляться від того, щоб їх поховали на українських кладовищах?

Тверезо мислячій людині, яка стежить за розвитком українсько-російських відносин, неважко зрозуміти, що Жириновський і такі, як він, виступають у ролі неофіційних гучномовців Кремля. Через деякі геополітичні обставини офіційна позиція Москви не завжди відображає реальне ставлення перших осіб Росії до подій та явищ. Однак є фахові провокатори, імідж яких дає змогу їм говорити казна-що, тим паче, що частина електорату Російської Федерації симпатизує таким персонам.

Говорити про це нині особливо актуально, оскільки віднедавна відносини України та Росії перебувають, так би мовити, у стані замороженої війни. На цьому тлі у суспільстві дедалі жвавіше обговорюють імовірну відставку Надзвичайного та Повноважного Посла РФ в Україні Віктора Черномірдіна й призначення на цю посаду іншої людини. Надійшла інформація, що в це крісло можуть сісти Сергій Кірієнко, Григорій Явлінський або... Юрій Лужков. Тож одіозний мос-

ковський градоначальник може стати російським Послом на українській території! Проте Президент України Віктор Ющенко призначив очільником українського Посольства у Москві Костянтина Грищенка — фігуру компромісну і толерантну. Пан Грищенко попри те, що обіймав посаду міністра закордонних справ у першому уряді Януковича, все-таки більше дипломат, ніж політик. Він близький до Ющенка, донедавна був першим заступником секретаря Ради національної безпеки та оборони.

А Віктор Черномірдин вважає, що Президент України “зробив сильний крок”, відрядивши до російської столиці дипломата, який 1975 року отримав освіту в Московському державному інституті міжнародних відносин. У радянські часи працював у Секретаріаті ООН в Нью-Йорку, потім — у структурах МЗС СРСР. У період незалежності очолював українське Міністерство закордонних справ, представляв Україну в ООН, був Послом у Бельгії та США.

Отже, Віктор Ющенко зробив крок назустріч врегулюванню напружених українсько-російських відносин. Чи буде адекватною відповідь другої сторони? Росія у геополітиці інколи поводить себе непередбачувано.

Згідно з інформацією РІА “Новий регіон”, джерело у мерії Москви повідомляє, що Юрій Лужков, цілком імовірно, найближчим часом залишить свою посаду — відставка може бути пов'язана із запланованим призначенням його Послом РФ в Україні. Тож нікого не здивує, якщо російським Послом у Києві стане Жириновський чи Затулін.

Російське МЗС поки що офіційно заперечує інформацію про відставку Черномірдіна, та в це вже

мало хто вірить, враховуючи два яскраві провали російської експансії на теренах України. Йдеться про щогорічне святкування Дня Росії в нашій державі та відзначення 225-річчя Севастополя, яке відбулося за українським сценарієм, а не за російським — саме через це, поділяють, скасували візит Дмитра Медведєва до Севастополя.

Хто ще? Трохи дивно, але доволі раціонально прозвучала думка лідера російської політичної партії “Народно-Демократичний Союз”, экс-прем'єра Михайла Касьянова. Він переконаний, що колишнього лідера партії “Яблуко” Григорія Явлінського доцільно призначити Послом Росії в Україні, адже “це та людина, з якою українська влада могла б розмовляти однією мовою”. Обґрунтовуючи свою думку, Касьянов підкреслив, що Явлінський — демократичний політик та вихідець із Західної України — зі Львова. Так само вважають деякі російські ЗМІ й політологи. Мало того, на останньому з'їзді політичної партії “Яблуко” пан Григорій зняв із себе повноваження голови, мотивуючи це переходом на державну службу.

Залишається сподіватися на конструктивне рішення керівництва РФ, а не на призначення послом котрогось із українофобів.

P.S. У міністра закордонних справ України Володимира Огризка запитували, чи веде вітчизняне МЗС певні консультації з російською стороною про призначення нового очільника Посольства Російської Федерації у Києві. “Це компетенція російської сторони”, — дипломатично зауважив український урядовець. Важливо, щоб і російські чиновники розуміли, що є ситуації компетенції лише української сторони.

Надія КИР'ЯН

Українська народна казка “Мудра дівчина” розповідає, як пан загадав дівчині, щоб вона з'явилася до нього водночас не взута й не боса, не прийшла й не приїхала, з подарунком і без подарунка. Цей епізод пригадався, коли цього року ми відвідали Академію мистецтв у Санкт-Петербурзі, де навчався Тарас Шевченко.

Коли ми з головою Київського обласного відділення МО “Жіноча громада” Тамарою Бігун прийшли до Академії й запитали, як потрапити до Меморіальної майстерні музею Шевченка (відкритої 1964 року під час святкування 150-річчя з дня народження поета), музейний доглядач відповіла: “А вона зачинена. Приходьте 9 березня, тоді й відвідаєте. Ви не пошкодуєте! Тут цього дня українців багато, вони в красивих національних костюмах і пісні співають, і танцюють, так цікаво! Правда, цього року кімнату ще раз відкривали, коли приїжджала делегація з Богуслава у зв'язку з ювілеєм їхнього земляка Івана Сошенка, також випускника Академії”.

Отже, кімната-музей, якою пишаються українці, нібито є і водночас немає.

А життя геніально-го поета тісно пов'язане як з Петербургом, так і з Академією мистецтв, яку він закінчив. Рада Академії надала йому звання академіка з гравіювання. Вже після заслання, з червня 1858 року, він там жив і працював. Поет мешкав у приміщенні, яке мало одну кімнату, поділену на дві частини: антресолі й майстерню. На антресолях стояли робочий стіл і ліжко. Вниз — майстерня, з якої вузькими тісними сходами можна було піднятися на антресолі.

У цій кімнаті 10 березня 1861 року поет помер, і в церкві при Академії його відспівали.

Невже всією громадою не можна зробити кімнату-музей доступною для відвідувачів? Адже тих, хто цікавиться культурою, чимало не лише серед українців.

На Смоленське кладовище, на відміну від музею, потрапили без проблем.

Тут біля входу, поруч із церквою, встановлено камінь, на якому викарбувано напис: “Здесь 12 марта 1861 г. было первое захоронение Великого Поэта Украины Тараса Шевченко”. Біля нього постійно лежать квіти. Разом з нами пошанувати пам'ять поета прийшли українці з Миколаївської області.

У Санкт-Петербурзі ім'ям Тараса Шевченка названо майдан, на якому за зібрані українцями кошти виготовлено і встановлено пам'ятник генію роботи скульптора з Канади Лео Мола. Перед пам'ятником на камені українською та російською мовами вирубано напис: “Цей майдан 2001 року названо на честь видатного українського поета і художника Тараса Григоровича Шевченка. Пам'ятний камінь встановлено 2003 року коштом територіальної громади м. Києва на честь 300-річчя заснування Санкт-Петербурга”.

А щодо нашої петербурзької діаспори, то я переконалася: українці живуть із Шевченком у душі. Там існує Петербурзьке товариство ім. Т. Г. Шевченка, яке було ініціатором створення “Української національної культурної автономії Санкт-Петербурга”. Разом із нею бере участь у багатьох просвітницьких заходах, значна частина яких присвячена Тарасові.

Одна з найактивніших петербурзьких українок Тетяна Лебединська видала книжки “Шевченківські місця Санкт-Петербурга”, де наведено приблизно сто місць, пов'язаних з іменем генія, “Санкт-Петербург і Україна”... З 2000 року щорічно організовує наукові конференції на цю тему. Тетяна Миколаївна народилася в Києві. У її родині завжди була творча, духовна атмосфера. В гостях у її батька, поета Миколи Шпака, були Максим

З КОБЗАРЕМ У ДУШІ

Рильський, Микола Бажан, Олександр Корнійчук, Андрій Малишко та інші класики. Навчалася спочатку у Львівському, потім у Ленінградському університетах, закінчила аспірантуру, 40 років викладала у ВНЗ Ленінграда. Кандидат філософських наук, доцент, член Національної спілки письменників України. Невтомно працює, генерує нові ідеї та втілює їх у життя.

Професор Т. М. Зубик виступає з доповідями про Шевченка перед громадою, доносячи до людей значимість його постаті: “В історії кожного етносу є свої герої — пасіонарії. Вони акумулюють енергію, що століттями накопичується в суспільстві. Для них характерне внутрішнє непереборне прагнення до активної діяльності в інтересах свого народу.

Пасіонаріями були переважно герої меча. Кожен нарід, що досяг зрілості, має своїх пасіонарних героїв. До них, безумовно, належить геній українського народу Тарас Шевченко. Але він пасіонарій незвичайного складу, бо його зброя — не меч, а слово. Шевченківське слово допомогло українцям усвідомити себе і своє місце в історії. Великий Кобзар нагадав їм славне минуле, розкрив очі на важке поневолення. Освітив на століття шлях до жаданої волі та незалежності...”

Віктор Падалка — відомий у Петербурзі екскурсовод із непростю біографією. Народився 1945 року в селі Соснова Переяслав-Хмельницького району на Київщині, школу закінчив у Криму, навчався в Київському державному університеті ім. Тараса Шевченка. Стосунки з університетським керівництвом не склалися через його критичні погляди на радянську дійсність, так зване “дисидентство”. Повернувся до батьків у Сімферополь. Саме тоді, у жовтні 1970 року, в Старий Крим, де був будиночок Гріна, привезли труну з тілом Ніни Миколаївни, дружини письменника. Вона заповіла, щоб її поховали в сімейній могилі біля чоловіка та матері. Але радянські органи вважали її зрадницею: перебувала в радянських таборах 10 років, 1955-го повернулася. І після цього були проблеми з комуністичною владою — Ніні

верситеті ім. Тараса Шевченка. Стосунки з університетським керівництвом не склалися через його критичні погляди на радянську дійсність, так зване “дисидентство”. Повернувся до батьків у Сімферополь. Саме тоді, у жовтні 1970 року, в Старий Крим, де був будиночок Гріна, привезли труну з тілом Ніни Миколаївни, дружини письменника. Вона заповіла, щоб її поховали в сімейній могилі біля чоловіка та матері. Але радянські органи вважали її зрадницею: перебувала в радянських таборах 10 років, 1955-го повернулася. І після цього були проблеми з комуністичною владою — Ніні

Світлана Мирвода з учасниками ансамблю української пісні “Сузір'я”

Миколаївні вдалося організувати в будинку Гріна музей, куди приходило багато людей.

Через ці проблеми поховати її біля Гріна заборонили. За вказівкою влади приїхали, забрали труну і поховали на пустирі метрів за 100 від кладовища.

22 серпня 1971 року, в день народження Гріна, близька знайома дружини письменника Перлова та четверо студентів за ініціативою Віктора Костянтиновича уночі таємно викопали труну з Ніною Грін і перепоховали в сімейну могилу, як вона заповідала.

Усі ці обставини змусили Віктора Костянтиновича покинути Україну. Оселився в Петербурзі, де живе досі. З успіхом проводить екскурсії, люди захоплюються його прекрасними розповідями. Підготував екскурсію “Шевченко в Петербурзі”. Від нього петербуржці та гості міста можуть дізнатися багато про найвидатнішого українського поета, побувати в місцях, пов'язаних з його життям і творчістю.

Це, наприклад, Загородний проспект, будинок 8, на якому Меморіальна дошка з написом: “У цьому будинку в 1832—38 рр. мешкав видатний український поет, революціонер-демократ Т. Г. Шевченко”. Тут, у будинку Крестовського, в квартирі В. Г. Ширяєва він мешкав і працював за контрактом у цього майстра малярського цеху. Літній сад, який Шевченко постійно відвідував, де 3 квітня 1836 року познайомився з Іваном Сошенком; ця зустріч круто змінила його долю. Анічкін палац на Невському проспекті біля Анічкіного мосту через Фонтанку. Тут відбувалася лотерея, у якій розіграли портрет В. А. Жуковського, написаний Карлом Брюлловим. За кошти, одержані за портрет, викупили Шевченка з кріпацтва (22 квітня 1838 р.). Васильєвський острів, 5 лінія, будинок Кастюріна, на якому меморіальна дошка: “У цьому будинку 1840—1844 рр. жив видатний український поет, революційний демократ Тарас Григорович Шевченко. Тут написано поеми “Сон”, “Гайдамаки”. Це відома Академія мистецтв, інші пам'ятні місця...”

Тепер Віктор Падалка готує екскурсію “Українці в Петербурзі, починаючи з XVIII сторіччя й донині”. Українців тут було багато: видатних і звичайних, прогресивних і зрадників свого народу, які за подачки, графські та князівські титули забували про Україну, допомагали їй грабувати й руйнувати. Було тут багато дисидентів, тих, хто не сприймав комуністичної ідеології.

Валентина Блашук керує нині українським ансамблем “Сузір'я”. У кімнаті, де збирається ансамбль, на чільному місці портрет Шевченка, а пісні на його слова — постійно в репертуарі.

Валентин Іващенко з 1996 року проводить українські вечорниці, на яких виступають відомі артисти з Києва, Москви, Кубані. Величезний успіх мав заслужений артист України Георгій Кузовков, соліст Санкт-Петербурзького оперного театру, особливо коли виконував “Реве та стогне Дніпр широкий”. Йому підспівував увесь зал. На “Вечорницях у Валентина” художниця Оксана Іващенко організовує виставки народно-прикладного мистецтва, а Марія Іващенко успішно господарює.

Черговий річниця перепоховання Кобзаря свій вечір “Збирай своїх дітей, родино” присвятила творча група: поети Анатолій Самійленко з Києва і Микола Жигло з Петербурга та улюбленець публіки композитор Валер'ян Стратуца, автор музики на слова Шевченка “На вгороді коло броду”, “Круг містечка Берестечка”, “Безталанна я”, інших чудових пісень.

Валер'ян Стратуца родом із села Михайлівки Ямпільського району на Вінничині, зі співучої сім'ї: співали батько й мати, чотири материних сестри, кохаються в музиці два рідні брати. Але лише Валер'ян отримав професійну музичну освіту — 1967 року закінчив Тульчинське музичне училище і присвятив себе музиці та військовій справі. Це як два крила: працював техніком-інструктором у Ломоносовському військовому авіаційному технічному училищі, а баян, акордеон стали його постійними друзями. Написав десятки пісень, мав багато творчих вечорів. Він лауреат Всеросійських конкурсів та фестивалів. А головне — його надзвичайно люблять слухачі за ліричність, людяність і, звичайно, талант.

Популярні в Петербурзі українські земляцтва, які співпрацюють із Національно-культурною автономією. Особливо діяльні — Полтавське (голова Михайло Волик), Роменське (голова Валерій Зеленський) та Донецьке (голова Сергій Лісовський). На жаль, з різних джерел надійшла інформація — земляцтва розрізнені, як каже один із керівників, “діаспора має такий самий розподіл, як і Україна. Тільки тут це відчувається ще гостріше”.

Звичайно, кожне земляцтво щось робить, зокрема, для свого регіону. Наприклад, Роменське земляцтво особливо переймається місцевою культурою Ромен, допомагає педагогам, працівникам музеїв, талановитим дітям: проводить конкурси, дитячі фестивалі, спонсорує збірники творів талановитих дітей. А також підтримує земляків, які хочуть здобути освіту в Санкт-Петербурзьких навчальних закладах.

Серед українців Петербурга чимало бізнесменів, працівників торгівлі та людей найрізноманітніших професій.

Є й кафе в українському стилі, приміром “Барвінок”, “Пузата хата” тощо.

Петербурзька діаспора могла б стати надзвичайно сильною, якби була злагодженою. Та, врешті, цього не вистачає й нашій державі, щоб реалізувати себе на повну потужність.

Далі буде.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Піша хода “Тарасів дороговказ” — це подвижницька спроба молодих патріотів із Волині привернути увагу громадськості до відродження національної самобутності. Початок ходи — 24 серпня 2008 року від пам'ятника Т. Г. Шевченку біля Волинського національного університету.

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

За результатами соціологічного дослідження 2007 року, діти й родина посідають перше місце в системі цінностей, з якими українці асоціюють своє щасливе та успішне майбутнє. Тим часом, соціологічне дослідження Київського міжнародного інституту соціології виявило дефіцит якісного та повноцінного спілкування у сучасній українській родині, де є діти 10—16 років. Майже кожна четверта дитина обділена спілкуванням у сім'ї. Дослідження виявило, що нині у родині усе зводиться до контролю за дитиною: її харчуванням, здоров'ям та порядком у хаті.

Як з'ясувалося, наші діти чекають від нас взаєморозуміння, поваги до себе та своїх інтересів. Натомість батьки вимагають лише послуху від підлітків. Понад половина батьків навіть не здогадуються, які гризоти є у їхніх дітей та як вони розв'язують свої проблеми. Нехтування цим негативно впли-

ває на психологічний стан дитини та спричиняє агресію, сімейні конфлікти, відчуження дитини від сім'ї.

Експерти наголошують, що батьки мають уважніше ставитися до запитів та інтересів своїх дітей та враховувати їх, плануючи спільний вільний час. А поки що чимало дітей приховують від батьків власні душевні переживання.

Мистецький проект “Спілкування заради майбутнього” покликаний відобразити у формах мистецтва проблеми дитячої самотності та привернути увагу громадськості до недостатнього спілкування між батьками й дітьми. Він має цікаве ноу-хау: кожна дитяча фігура “вміє” розмовляти. Якщо підійти до фігури, вона починає говорити, ніби привертаючи увагу своїх тата і мами такими звичайними, повсякденними для нас дитячими монологами: “Звідки береться вітер? Чому клоуни такі смішні? Чого взимку йде сніг? Чому всі повинні працювати?” Тобто діти чекають на діалог із батьками.

А фігури дорослих у композиції сприймаєш як далекі й недосяжні для дітей, бо батьки за своїми щоденними клопатами навіть не помічають, наскільки важливе й потрібне дітям справжнє спілкування з ними. Для цього й створено цей мистецький проект, який

неначе закликає дорослих: розмовляйте більше зі своїми дітьми!

У скульптурній композиції вперше в Україні використано ідею засобами вуличного мистецтва привернути увагу до складної соціальної проблеми. Для цього розроблено спеціальний електронний інтерактивний модуль, завдяки чому фігури “розмовляють” як живі. Перехожі, зупиняючись,чують аудіозапис: дитячі розмови, казки, розповіді — все те, що говорить чи хоче почути дитина: “Чого стоїш далеко, підходь ближче”. “Мама моя красива, добра. Вона мене

любить! Я допомагаю мамі — мию посуд. Хочу, щоб у мене був братик. Мама ввечері читає мені казку, а тато вже спить”. “Мені чотири роки, і ми з братиком постійно сваримося”. “Інколи батьки мене карають”. “У мене є подруга, вона дає мені яблучка”. “Хочеш, я поділюся з тобою печивом? Пострибаємо у класики?”

Автор та реалізатор цієї творчої ідеї — компанія “Київстар” спільно

з Ігорем Кашубою, продюсером Міжнародного фестивалю актуального мистецтва “Ambient Art”, та скульптори Юрій Бакай, Діана Пернеровська, Костянтин Синицький, Олександр Михайлицький. Технічне забезпечення, яке “навчило” фігури розмовляти, спеціально для “Київстар” розробили й виготовили фахівці компанії “TagArtWorks” Євген Сенько, Вадим Зелінський та Данило Ситников.

Арт-інсталяція не залишила байдужим нікого. Перехожі уважно роздивлялися кожну дитячу фігуру, здивовано зупинялися, прислухалися до дитячих монологів. Щира сонячна усмішка квітла на обличчях людей. Вони залюбки фотографувалися зі скульптурами на згадку. Отже, задум сподобався. На жаль, діалоги та поведінка більшості перехожих свідчили, що вони не замислюються над глибинною ідеєю, яка покликана розвинути їхні “затерті” щоденними клопатами душі: аби вони зрозуміли, що їхні діти — найдорожче, заради чого варто жити.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Уляна ГЛІБЧУК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301233
Наклад — 20000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

ВІЙНА НА КАВКАЗІ

Євген БУКЕТ

Збройний конфлікт між Грузією з одного боку та Росією і невизнаними республіками Південною Осетією та Абхазією з другого розпочався в ніч на 8 серпня. Сторони звинувачують одна одну в провокації бойових дій. Протягом п'яти днів російська авіація бомбардувала територію Грузії, кораблі російського Чорноморського флоту заблокували морський кордон.

10 серпня грузинські війська

проголосили одностороннє припинення вогню. Спроби міжнародної спільноти та ООН припинити кровопролиття не дали результату. О 12-й годині за київським часом 12 серпня президент Росії Д. Медведев ухвалив рішення про припинення вогню і висунув Тбілісі ультиматум, згідно з яким конфлікт у Південній Осетії остаточно врегулюють, якщо грузинські війська повернуться на вихідні позиції дислокації, їх частково роззброять, а також підпишуть документ про

незастосування сили. Натомість грузинські парламентарі готують законопроект про окупацію частини території країни Росією.

Міжнародна спільнота, безумовно, схиляється на бік Грузії. Це видно з рішень ООН, яка відхилила пропозицію Росії з відповідною заявою щодо Грузії як агресора. Країни ЄС, наприклад, Німеччина, Польща, Литва, Латвія, Естонія засудили військові дії Росії. Позиція США теж відома. Президент Буш оцінив військові дії Росії як неадекватні.

Франція й Фінляндія взяли на себе місію з урегулювання конфлікту.

Керівники Польщі, України, Литви, а також прем'єр-міністри Латвії й Естонії висловили солідарність із президентом Саакашвілі.

Але одностайності немає ані в ЄС, ані в НАТО. Експерти вважають, що наслідки війни вплинуть на міжнародні відносини не менше, ніж свого часу вплинули події 11 вересня в США. Немає жодного сумніву, що ця криза стане початком переформатування міжнародних відносин. Вірогідно, що конфлікт започаткує черговий поділ світу на "зони впливу" Росії та США.

ІЗ ЗАЯВИ ВО «СВОБОДА»

Військова агресія Росії щодо Грузії, яка відбувається за мовчазної згоди і фактично потурання Заходу, — попередження для України. Ця безкарна демонстрація сили — фактор тиску на політику України. Такий сценарій агресії Росія може застосувати і щодо України: підтримка діяльності проросійських сил, провокація сепаратизму, інформаційна війна, енергетичний шантаж, присутність російських військових баз на території України, надання російських паспортів громадянам України для подальшого їхнього "захисту".

Напад на Грузію — удар по самостійній міжнародній економічній політиці України. Росія методично нищить єдиний успішний гео економічний проєкт, лідером якого є Україна, — ГУАМ. Росія домоглася, щоб з угоди вийшов Узбекистан, а нині напала на Грузію. Внаслідок військових дій Азербайджан припинив постачання нафти через Грузію, а ЧФ РФ блокував порт Поті. Це унеможливає стратегічно важливе функціонування нафтопроводу "Одеса—Броди" в аверсному режимі.

З огляду на небезпеку для нашої держави, ВО "Свобода" вимагає від української влади:

Зініціювати скликання ГУАМ для вироблення спільної позиції з цього питання.

Внести зміни до Конституції України, якими змінити статус Кримської автономії на обласний. Скасувати спеціальний статус міста Севастополя.

Доручити Службі безпеки України перевірити наявність подвійного громадянства у жителів Автономної Республіки Крим. Позбавити осіб з подвійним громадянством громадянства України.

В односторонньому порядку завершити процес делімітації та демаркації українсько-російського кордону. Привести у стан підвищеної бойової готовності прикордонні війська України. Не допустити повернення кораблів ЧФ РФ, які вийшли з каральною експедицією проти Грузії, в бухти Севастополя.

Розірвати "Великий договір з РФ" на підставі його постійного порушення російською стороною. Вийти з СДН та ЄЕП.

ІЗ ЗАЯВИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ "СОБОР"

Недавні події мають стати уроком для України. Вони продемонстрували: "нове" російське керівництво готове з позиції сили до кінця обстоювати імперські плани Росії в сусідніх незалежних державах. Не існує проблеми придністровського, абхазького чи осетинського сепаратизму. Є натомість проблема небажання Кремля поступитися бодай крихтою позицій у цих повністю залежних від Москви маріонеткових утвореннях, через які й надалі можна чинити тиск на Тбілісі, Кишинів чи Київ.

Ми наголошуємо: ситуація вимагає від українського керівництва граїчної консолідованості, готовності ефективно обстоювати національні інтереси України.

Події цих днів мають також стати уроком для світу. Політика толерування відвертих імперіалістичних і антидемократичних кроків кремльського режиму несе реальну загрозу демократичній об'єднаній Європі.

УРП "Собор" звертається до споріднених партій демократичних держав із закликом розпочати безстрокову акцію пікетування російських посольств в усіх столицях, бойкоту російських товарів і послуг. Метою акції має стати солідарність з волелюбним грузинським народом.

РОСІЯ БОМБАРДУВАЛА ГРУЗІЮ НАВІТЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ НЕЮ ВОГНЮ

Петро АНТОНЕНКО

Це ще раз підтвердив заступник міністра закордонних справ України Костянтин Єлісєєв на брифінгу, проведеному в понеділок у МЗС. Підтвердив компетентно, адже вже першого дня війни, 8 серпня, вирушив у гарячу точку як спеціальний представник Президента України, щоб мати неупереджену інформацію про події й головне — від імені України всіляко сприяти урегулюванню конфлікту, насамперед припиненню вогню. Він пробув у Грузії майже три дні. Побував і в Південній

Осетії. І перше, про що заявив, — бойові дії треба припинити негайно, адже він на власні очі побачив страхіття справжньої війни, вбитих і поранених, страждання ні в чому не винних мирних жителів. Тому чи не найбільше дипломата обурило, що навіть після того, як Грузія, запропонувавши негайні мирні переговори, в односторонньому порядку припинила вогонь, а також вивела війська з Південної Осетії, Росія по суті продовжувала війну вже проти Грузії, це були "не миротворчі операції".

І в неділю, і в понеділок Росія продовжувала бомбардування

Грузії. Бомбардували не лише військові об'єкти, як стверджують росіяни, а й мирне населення, об'єкти життєзабезпечення людей, і не лише в розташованому неподалік Південної Осетії грузинському місті Горі, а навіть за сотню кілометрів від кордону, в околицях столиці Грузії Тбілісі. Досить сказати, що бомбардування вели неподалік міжнародного аеропорту Тбілісі саме перед тим, як Україна збиралася евакуювати своїх громадян, які виявили бажання залишити гарячий регіон. Для безпеки довелося відкласти евакуацію.

Заступник міністра спростував не лише дезінформацію Росії про об'єкти бомбардування, він заявив про категоричну неприпустимість так званого захисту своїх співвітчизників в інших країнах — саме це Росія назвала головною причиною вторгнення в Грузію. Досить сумнівно з точки зору міжнародного права десятки тисяч жителів Південної Осетії раптом стали "співвітчизниками" Путіна, бо їм вручили російські паспорти. Водночас зі справжньою війною, зазначив Єлісєєв, почалася інформаційна війна. Тому не варто дивуватися дезінформації в мас-медіа, зокрема і в деяких українських ЗМІ, точніше, тих, що входять в Україну, а балакають з чужої дзвіниці.

ЗАЯВА

Української Народної партії з приводу військової агресії Росії проти Грузії

сідам Росії та в усій Європі. Українська Народна партія рішуче засуджує військові дії Кремля в Грузії й закликає всіх людей доброї волі рішуче зупинити агресора.

Військова агресія Росії стала результатом політики "умиротворення агресора" деяких урядів "старої Європи" щодо Росії, що виявилось у блокуванні керівництва Німеччини та Франції процесу приєднання України й Грузії до Плану дій щодо членства в НАТО.

Друга мета Москви в цій війні — прагнення унеможливити через анексію частини території Грузії появу нових додаткових шляхів транспортування енергоносіїв із регіону Каспію до Європи, зокрема і до України. Тривала антиєвропейська та антидемократична політика Кремля логічно вивела на вістря російського енергетичного тиску в міжнародних відносинах військові засоби.

Ще одна причина вторгнення військ Росії в Грузію — апетити російського військово-промислового комплексу, які зростають. Для випробування й оновлення

зброї та одержання надприбутків російський ВПК і російські генерали потребують нових військових конфліктів. Відсутність широкомасштабних військових операцій після "зачистки" Чечні (Ічкерії) створює для них нестерпний дискомфорт.

Пошук зовнішнього ворога Кремль також традиційно використовує для посилення авторитаризму всередині Росії. Агресія проти Грузії потрібна Кремлю й для посилення ура-патріотичних імперських настроїв серед тих російських громадян, які не мислять інакшого способу просування російських інтересів, окрім військових "операцій по принужденню к миру". Безсумнівно, вона спрямована й на консолідацію та мобілізацію "п'ятих колон" Росії в сусідніх державах.

Військова агресія Росії проти Грузії створює потенційну загрозу і для безпеки України, яка прагне мати на своїх кордонах зону миру й стабільності. Особливу небезпеку для України становлять плани Росії з використанням у кон-

флікті сил Чорноморського флоту РФ. Громадяни України неодноразово були свідками підтримки російської влади сепаратистських рухів на території пострадянських держав.

Українська Народна партія закликає громадян України, європейську та світову громадськість, ООН та міжнародні безпекові структури (НАТО, ОБСЄ) засудити військову агресію Кремля і виявити всебічну солідарність із грузинським народом.

Українська Народна партія вимагає від міжнародної спільноти замінити так званий "російський миротворчий контингент" у Грузії, який став безпосереднім учасником конфлікту та своєю тривалою заангажованістю на боці сепаратистів дискредитує статус міжнародних миротворчих сил.

Українська Народна партія закликає Президента України та уряд України активно сприяти на міжнародній арені мирному врегулюванню конфлікту та вжити заходів щодо невикористання Росією у війні сил Чорноморського флоту РФ, що тимчасово дислокуються в українському Севастополі.

Українська Народна партія закликає українські ЗМІ та журналістів об'єктивно висвітлювати трагічні події на Кавказі та не допускати використовувати себе для ретрансляції російської імперської пропаганди.

“Своїми варварськими діями ми накликаємо потопи, які відбирають життя, кошти і викликають страждання простого люду”.

Степан БОЙКО,
м. Івано-Франківськ

ДРУГИЙ ПОТОП НА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНІ

Перший я пережив у Калуші 1969 року. Про його катастрофічні наслідки радянська влада не інформувала. Я був тоді активістом профспілки Калуського хіміко-металургійного комбінату. Із 17-тисячного колективу загинуло п'ятеро працівників, похорон відбувся за рахунок підприємства, за знесений повинню дім держави виділяла 5 тис. карбованців. Знаю, що кілька колгоспних ферм попливло. Підтоплений був Калуш, Івано-Франківськ (перші поверхи вул. Набережної від річки Бистриці були у воді, знищено міст в Івано-Франківську і понад сто в області). І до повені 2008 року низка проектів, виконаних згідно з постановою уряду УРСР і обласної ради, залишилися на папері. Це мости, дамби, об'їзні дороги в Галичі, Івано-Франківську, Калуші. Не розв'язано досі проблеми “порохових бочок” — двох накопичувачів солоної води ємністю 1 млн м³ у Калуші. Лише завдяки тому, що виробництво калійних добрив не працює 15 років, рівень води в цих накопичувачах піднімався повільно і дамби витримали. Але якщо таке лихо станеться ще, то Калуш може опинитися під солоною водою принаймні на 1—1,5 метра.

Небезпечне звалище шлаків Бурштинської теплової станції неподалік села Поплавники: трипарусна дамба заввишки 6—8 метрів над рівнем села тримає 250 тис. м³ води з пилоподібними шлаками. Дамба в багатьох місцях дреує, її латають уже 30 років.

Про ці небезпечні об'єкти знають в ОДА, в уряді, але після першої повені коштів не вистачило, і ніхто про це тепер не задує.

Як заявив голова ОДА Микола Палійчук та голова обласної ради Ігор Олійник, нині намагаються зробити всебічний аналіз причин і наслідків такої трагедії. Найдужче вразили наведені факти хронічного невиконання урядово-державних зобов'язань з ліквідації наслідків попередніх стихійних лих на Прикарпатті. Із запланованих 137 млн грн за останні десять років виділили лише 37 млн, які надходили десь наприкінці року. Втім, навіть частина цих коштів пішла за нинішньою водою. Голова ОДА навів приклади будівництва мостів у селах через гірські річки, у яке вклали кілька мільйонів гривень, а завершити його не було за що. Залишилася купа залізобетону — і все треба починати наново.

Дуже мало виділяли коштів на будівництво дамб, зміцнення берегів річок, виправлення й очищення русел. Якби це зробили, руйнацій було б менше.

Ніхто не ставить під сумнів кваліфікацію і саможертвність бійців МНС, що прийшли на допомогу людям, на яких чигала смертельна небезпека. Але їхня діяльність на підтопленій Івано-Франківщині продемонструвала, що в українських рятувальників обмаль відповідної техніки, зокрема їхні плавзасоби виробництва 60-х років минулого століття — допотопні артефакти, а не сучасні агрегати, здатні долати стрімку течію чи маневрувати між деревами або напівзатопленими будинками. Не краща справа з гелікоптерами, які є в розпорядженні МНС. Для порятунку людей від повені вони небезпечні. Гвинти цих гелікоптерів просто збивають з ніг людей. Через таку повітряну круговерть уталося двійко дітей на Снятинщині-

ЖИВЕМО ВІД ПОТОПУ ДО ПОТОПУ В ТРИВОЗІ

Шість лісових областей України (Вінницька, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська та Чернівецька) гоять рани після катастрофічної повені 23—27 липня 2008 року, в якій загинуло 30 осіб, підтоплено 40 тисяч будинків. Зруйновано громадські будівлі, лінії електропередач, транспортну інфраструктуру. Лихо не пошкодувало свійської худоби, сільськогосподарських угідь.

Президент України оголосив надзвичайний стан у цих областях, визначено тримісячний термін на ліквідацію повені, Верховна Рада виділила 5,8 млрд гривень. Навіть за моєї пам'яті це вже не перше стихійне лихо.

ні (з тих п'яти малюків, які загинули внаслідок стихії). Коли до групи дорослих та дітей, які рятувалися на одному з дахів, наблизився гвинтокрил з опущеною драбиною, то найменші не втрималися й попадали в розбурхану течію.

Дехто загинув, не дочекавшись допомоги (на Покутті). Люди сіли в човен, але течія його перекинула.

Загиблих не повернеш, їх двадцять двоє. 398 населених пунктів підтоплено, щент зруйновано 350 осель, понад 1 100 км автошляхів, знесено або пошкоджено 482 автомобільні та 530 пішохідних мостів, відселено 10 тисяч осіб. Найтяжча ситуація була в Косівському та Верховинському районах, де відрізними від землі опинилися 70 сіл. Загинуло 40 тис. га посівів, збитки аграріїв — 143 млн гривень.

ПРОБЛЕМИ НИНІШНЬОГО ПОТОПУ — В МИНУЛОМУ

Під час повені після війни 1948 року селяни рятувалися самотужки, правда, допомагали родичі. Саме з допомогою родини пережили біду. Про велику повінь у Галичині мені розповідав 1948 року дідусь Гнат. Вона була під час Першої світової війни і призвела до знищення лісів, порушення русел річок. Проте австрійський уряд, а з 1918 року польський збудували мости, понад 50 км каналів. Усі цісарські й польові дороги мали водовідвідні фоси (рови). Масиви полів, сінокосів, пасовищ мали низку фосів, які відводили воду в річку. У кожному селі був інспектор з фосів. Під його керівництвом кожний двір мав кілька десятків днів відпрацювати на громадських роботах з ремонту мостів та утримання фосів. Біля дворів, полів селяни утримували рови в належному стані.

Вирубування навколишніх лісів карали криміналом. Сушняк збирали в

лісах під наглядом лісників. Ніхто не міг зліквідувати ані найменшої річки на полі чи при садибі. На Львівщині до меліоративних робіт долучалася в 20—30 роках ХХ ст. “Просвіта”. Саме її коштом виготовили проект і толокою викопали канал Ганачів—Західний Буг завдовжки понад 13 км.

Радянська влада все зруйнувала. Колективізація, переселення українців до Сибіру занеаяли землю. Вирубка лісів, горе-меліорація, розорення пасовищ і луків знищили канали, річечки (зменшилась кількість риби, водоплавних птахів). Почастішали повені.

ПОВІЛЬНА СМЕРТЬ ЛІСОВОЇ ОБЛАСТІ

Під час Другої світової війни німці масово вивозили ліс. На будову народного господарства УРСР після війни з Карпат вивезли кілька мільйонів кубічних метрів лісу. Дуб, бук ішов на будови портів Одеси, військових баз.

Сьогодні площа лісів нашої області складає понад 40 відсотків загальної площі. Це найбільша лісова область. Після повені 1969 року з Сибіру почали завозити деревину на виробництво меблів та індустріалізацію Івано-Франків-

щини. Державна монополія на ліс, відсутність охорони як окремої служби, невідконтрольній Міністерству лісового господарства УРСР, не сприяли зменшенню вирубування лісів. Відомчі лісгоспи рубали безконтрольно.

За часів незалежної України кількість пилорам у селах і містах збільшилася. Офіційно ліс вивозять у всі регіони України і за кордон. Наші меблі за кордоном нікому не потрібні, а дубові, бу-

новий ліс, а відомчі — для лісу погубель. Доки лісова охорона, лісова інспекція має відомче підпорядкування, доти триватиме знищення лісів.

ГІРСЬКІ РІЧКИ ГУБИТЬ ВИВЕЗЕННЯ КАМЕНЮ І ПІСКУ

У Карпатах сотні гірських річок, які живлять Дністер. З нього беруть воду частково Івано-Франківськ, Галич, Чернівці, Білгород-Дністровський, міста Одеської області й Молдови, завершується Дністровська ГЕС. Масове будівництво в області потребує багато каменю, піску, так званого шутру (суміш каменю і піску). Купувати в кар'єрах люди не хочуть, інші не можуть. Існує офіційна заборона брати камінь з русел річок. Самовільні вивози його безпрецедентні. За десяток років вивіз каменю з річок, які оточують обласний центр, сягають тисячі кубів.

Неподалік села Опришивці русло річки Бистриці розширилося на 50 відсотків, річка підступила до села і дач на 50—60 метрів і загрожує будівлям. Тепер треба укріплювати береги за кілька кілометрів від берега. Камінь беруть з річок Лімниці, Свічі, Млинівці, Дністра. Річка вистеляє русло каменем, який сідає в пісок. Якщо екскаватор порушує ложе річки, дно нестійке і змінюється русло. У багатьох селах є самовільно створені бригади заготівельників каменю, який вивозять у міста і села краю, у Київ, Вінницю та інші регіони. Навіть у Карпатах є саморобні кар'єри. У Яремчі вода з гір несла каміння завбільшки з людину, а це загроза для осель. Місцевий пастух розповідав, що ще за Австрії безлісі ділянки гір одягали в металеві сітки — для укріплення.

Інша біда прикарпатських гірських річок, потоків — це захаращеність деревами, які ростуть непланово, а під час повеней їх зносить до мостів і утворюються гаті. Навіть річка Бистриця в обласному центрі обросла вербами. Верба опинилася на опорах єдиного мосту, що дав тріщини і порушив зв'язок міста з мікрорайоном Пасічна, де мешкає 30 тис. чоловік, перервав сполучення Івано-Франківськ—Львів—Тернопіль. Масова забудова обласного центру призвела до зникнення кількох потічків на водорозділах мікрорайону Пасічної, що теж сприяло затопленню.

Якість будівництва мостів нікудишня. Понад половину споруджених після 1969 р. знесено або вони аварійні. Серед них міст на Пасічну, Галицький, Чернівський, Драгомеричанський, які разом коштують понад 150 млн гривень. Без укріплення й ремонту навіть невеликі повені їх зруйнують.

Є сенс запросити фахівців з Австрії чи Швейцарії, де гірські мости стоять віками. Багато залізничних мостів у нас ще австрійські й польські. А ми будуюмо нашивкуруч, до наступної повені.

Змінюється влада, але продуманої системи не було. Після повені кілька років щось роблять, а потім все замирає...

Порівняно з попередніми повенями держава, може, вперше повернулася обличчям до людей. Однак контроль потрібний, щоб громадяни не скаржилися на місцеву владу, яка несе відповідальність.

Якщо дотримуватимемося просвітянського гасла “Свій до свого по своє”, то й громада стане силою, і все налагодиться. Своїми варварськими діями ми накликаємо потопи, які відбирають життя, кошти і викликають страждання простого люду.

Петро АНТОНЕНКО

Повінь в Західних регіонах та її катастрофічні наслідки не можуть залишити байдужою громадськість, вже відучену покладатися лише на державні інституції. Неповоротність, бюрократизм, а то й корупція цих установ нікуди не зникли, навпаки, у кризових ситуаціях можуть ще й зростати. Тому контроль громадськості за подоланням наслідків стихії не зайвий. Таким був лейтмотив “круглого столу”, який відбувся днями в Києві у Національному екологічному центрі України.

Справді, кому ж, як не екологам, бити на сполох? Людям, які не раз попереджали про реальні загрози стихії, що нині прагнуть не допустити повторення трагедії. Ось чому так тісно було у залі інформагенції “Новини”. Перед присутніми виступали керівники Центру Віктор Мельничук, Ярослав Мовчан, інші відомі екологи.

В оприлюдненій Заяві Національного екологічного центру України було названо глобальні, хронічні причини цих та схожих катастроф. Це, насамперед, відсутність у державі вираженої екологічної політики (до слова, в порушення міжнародних зобов’язань України), тотальне недотримання природоохоронного законодавства з безвідповідальністю винних, а також тривала криза управління у природоохоронній сфері. Та й профільне міністерство, яке в цивілізованих країнах — потужна й авторитетна структура, у нас, на жаль, вважають третєорядним відомством.

Наслідки більш ніж сумні, якщо повернутися конкретно до цієї катастрофи. І

в Заяві Центру було спрогнозовано значно більшу, ніж влада називає (на кілька мільярдів) цифру коштів, потрібних на подолання наслідків стихії, особливо довготривалих.

Між тим, хоч як це дивно, навіть в такій ситуації в дер-

жаві й далі “проштовхують” досить дивні й сумнівні проекти. Такі, що, по-перше, поглинати майже немали кошти, які мали б піти на “латання” екологічних “дірок”, а по-друге, досить непередбачувані в сенсі нових стихійних лих. Ідеться, зокрема, про будівництво так званих ГАЕС, яке досить різко оцінили на “круглому столі” і в Заяві Центру. Однак низка цих ГАЕС вже діє або їх споруджують саме в зонах, щойно охоплених стихійним лихом.

Що таке ГАЕС? Щодо них цього року вже відбулися два громадські слухання — в

наючи від Дніпрогесу на великих будовах комунізму, зокрема й найбільших у світі сибірських та, що для нас суттєвіше, — на водній артерії України Дніпрі. Тоді казали, що це джерело майже “дармової електрики”, але в багатьох країнах до нього ставляться досить насторожено, принаймні, обережно. Не завадило б це і нам, в Україні, з її рівнинними річками, “рукотворними морями”, з якими ще доведеться мати справу. Тож ГАЕС будують поруч, у комплексі з діючими ГЕС, для начебто раціонального виробництва й використання електрики —

маневруючи двома станціями, перекидаючи гігантські маси води з одного водосховища в інше. Окреме і ще не з’ясоване питання — наскільки це вигідно економічно, враховуючи величезні затрати на такі станції. Але крім того, йдеться в заяві Національного екологічного центру України, “ніхто не поррахував вартість безповоротно знищених у процесі будівництва природних ресурсів та історико-культурних цінностей, рекреаційних ресурсів”.

Передбачаю, що одразу з’являться супротивники в опонентів ГАЕС. Принаймні на “круглому столі” йшлося про “енергетичне лобі”, готове проштовхувати будь-які проекти. Тож будуть і аргументи за ГАЕС. Насамперед згадають про “енергетичну безпеку” чи енергозабезпечення держави, про те, що треба нарешті вириватися з енергетичного зарубіжного рабства. Та й “рекреаційні ресурси”, а тим більше “історико-культурні цінності” для деяких прагматиків — сентимент, порожній звук. На часі серйозна суспільна дискусія довкола ГАЕС.

Повертаючись до теми повені в Західній Україні, я на “круглому столі” запитав екологів: чи стало це лихо застереженням щодо недопущення схожих лих в інших точках? “Не стало” — була коротка й, на жаль, невесела відповідь. І назвали кілька потенційних небезпек. Одна з них — величезні поклади нічиїх отрутохімікатів в аграрному секторі. Один з екологів додав, що водна стихія дісталася й до цих “бомб уповільненої дії”, подекуди затопивши склади з пестицидами. Вони, мабуть, уже пливуть у море...

СПЕКУЛЯЦІЇ НА ТЛІ КАТАКЛІЗМУ

Галина ЛЕВИЦЬКА,
член Національної
спілки журналістів
України, м. Київ

У часи радянської імперії комуністичні дії в природі постійно шкодили, прагнучи поставити її собі на службу. А тих, хто наважувався звертати увагу на згубність таких дій, переслідували. Промовистий приклад — доля Миколи Руденка. Він прийшов до правозахисту, бо відчував потребу розумно поводитися з природою.

І нині при владі вихованці комуністичної бюрократії, колишні хлопці-комсомольці, які після чорнобильської аварії шокували світ своїми заявами, що Чорнобиль та його зона стануть безцінним плацдармом для науки. Чи люди з такою філософією спроможні перейматися екологічним станом Карпат та прилеглих регіонів?

Як стверджують екологи, вирубування карпатського лісу призвело до нечуваного досі нещастя. Раніше листопадову повінь 1998 року в Закарпатті вважали повинню століття. Нинішня за масштабами значно перевищила попередню трагедію.

Запроваджене в СРСР на державному рівні руйнування моралі породило патологічні явища. Наприклад, є люди, що не були в Чорнобилі, а користуються чорнобильськими пільгами. Тож, можливо, знайдуться охочі й на тій біді погріти руки, тим

паче, що після засідання позачергової сесії Верховної Ради сума відшкодувань, яку надають жертвам повені, значно збільшилася.

За словами прем’єр-міністра України, нині для уряду першочергове завдання — не лише компенсація втрат, а й запобігання ситуаціям, як ця повінь. Тому потрібно створювати систему гребель, водозагород. І лише люди без елементарної моралі можуть казати, що ці наміри — дешева самопропаганда на тлі горя десятків тисяч людей. Однак про зниження темпів вирубки лісів та про їхнє самовідновлення говорили і після повені 1998 року. Однак нічого не зробили. Хто це проігнорував, мав би сказати українцям нинішній уряд.

Багато країн подали руку допомоги українцям у їхній біді: Польща, Канада, Литва, США, долучилися європейські організації. З усіх регіонів надходить гуманітарна допомога. Проте є інші явища. На Буковині, у Новоселицькому районі, де найбільше затоплено сіл, виявлено випадки спекуляції під час продажу гумових чобіт. Завищують вартість харчових продуктів в інших постраждалих районах краю. У зоні повені поряд із рятувальниками змушені працювати також мобільні групи, завдання яких — ловити осіб, що спекулюватимуть товарами у постраждалих районах Буковини.

ДОПОМОЖЕМО ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ПОВЕНІ

Через сильні зливи постраждали Вінницька, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська й Чернівецька області. Повінь призвела до людських жертв. Десятки тисяч українців залишилися без даху над головою та засобів для проживання. Світовий Конгрес українців висловлює глибоке співчуття всім нашим братам і сестрам, які постраждали від цього стихійного лиха.

Люди гостро потребують гуманітарної допомоги для подолання наслідків. Не залишаймося байдужими до горя наших співвітчизників та допоможимо їм своїми пожертвами. Ми повинні бути разом, допомагати одне одному.

Тому Світовий Конгрес українців і Світова Рада Суспільної Служби організують широку акцію допомоги. Звертаємося до всіх наших громадських установ, церков та до кожного українця в діаспорі допомогти жертвам повені.

Кошти збирають:
— у США: **Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет**;
— у Канаді: **Суспільна Служба Українців Канади** (чеки виписувати на “Romich Ukraini”);
— у Великій Британії: **Союз українців Великої Британії**.

Аскольд ЛОЗИНСЬКИЙ, президент СКУ
Оля ДАНИЛЯК, голова СРСС

ЕКОЛОГИ Б’ЮТЬ ТРИВОГУ

ЗАКАРПАТТЯ ЗНОВУ ЗАЛИВАЄ

Через сильні суботні зливи вода підтопила будинки й домогосподарства Ужгорода, Чопи й чотирьох районів області.

В обласному центрі під водою 24 вулиці, десятки будинків і садиб, така сама ситуація в районі, місті Чоп, чотирьох селах Перечинського,

одному селі Свалявського й одному Міжгірського районів. Зсувом перекрито дорогу між Новоселицею й Лісковцем. МНС проводить тут відновлювальні роботи — з більшості господарств і будинків воду вже відведено, автосполучення відновлено. Постраждалих немає.

За повідомленням МНС України, триває другий етап ліквідації надзвичайної ситуації, що склалася через потужні повені в Західній Україні наприкінці липня. Досі підтоплено 15 будинків у шести селах, без водопостачання одне село, два — без електрики, без газу — 36.

“Звертання людини до людини повинно бути сповнене доброзичливості, теплоти й щирості”.

Іван ЮЩУК,
професор Київського
міжнародного університету

Закінчення.
Початок у ч. 29 за 2008 рік

А як же нам звертатися до малознайомих і незнайомих людей? “Ей, мужчина”, “жінчина”, “девушка” — звучить грубо, якщо хочете, дико. А слова *пан*, *пані*, *панно* чомусь застрягають нам у горлі, бо це, мовляв, так називали поміщиків, експлуататорів. До поміщиків треба було звертатися поштиво, тому й так зверталися до них — *пане*, *пані*. Проте первісно ці слова аж ніяк не означали поміщик чи поміщиця. Мовознавці вважають, що слово *пан* прийшло до нас із давньоіранської мови, де воно означало “захисник, охоронець, сторож”. В українських пам’ятках воно вперше згадується 1349 року, коли про кріпацтво та поміщиків ще й не чули. Отже, спочатку було одне слово *пан* як шанобливе звертання, а згодом воно розщепилося на два омоніми — однозвучні слова з різним значенням.

В оповіданні Марка Вовчка “Козачка” читаємо: *Саме їдуть люди, — з ярмарку вертаються. І Петро Шостозуб, і Андрій Гонта, і Михайло Дідич, і ще скільки людей. Петро з сивою паровицею рушає попереду... Іде собі покволом та й питає стрічного чоловіка:*

— А що це за весілля в нас скоїлось?

— А се, — каже той, — покійного Хмари дочка повінчалась із Іваном Золотаренком.

— Із Золотаренком? Та який же то Золотаренко?

— Кріпак, пане Петре, от, сухомлинського пана підданий.

В останній репліці двічі вжито слово *пан*: у ввічливому звертанні селянина до селянина — *пане Петре*, і при називанні поміщика — *сухомлинського пана*. І українські селяни їхнє значення чітко розрізняють.

І в п’єсі Лесі Українки “Осіньна казка” будівничий звертається до майстрів: *Панове-браття, треба щось почати*. У Т. Шевченка це слово вжито в звертанні до читача: *А втім, як знаєш, пане-брате, не дурень, сам собі міркуй*.

Слово *пан* широко вживали козаки як доброзичливу, шанобливу форму звертання. Це відображено в народних піснях: *панове молодці, панове козаки, пане-брате, пане-товаришу*. У думі співається: *Ей, пане куме, пане Хмельницький*. У п’єсі Івана Карпенка-Карого “Сава Чалий” слово *панове* вжито щодо козаків: *Всі запорожці. Гей, до помсти! Нападем на Немирів! Спалим! Чалий. Підождіть, панове, до слушного часу, не псуйте ви моїх замірів, а тоді разом заплапимо за все; тепер ми ще не готові!*

Слово *пан* вживається в колядках і щедрівках, а колядки й щедрівки, як відомо, походять ще з дохристиянських часів, коли й панів не було: *Пане господарю, чи спите, чи чуєте, чи вдома ночуєте? Чи скажете щедрувати, свій дім звеселяти?* Або: *Добрий вечір, па-*

не господарю, радуйся! І ще у щедрівці: *Ясен місяць — пан господар, красне сонце — жона його, дрібні зірки — його дітки*. І ці назви аж ніяк не були образливі, а навпаки — сповнені високої поваги до тих, до кого зверталися.

Наскільки слова *пан*, *пані* як ввічливі звертання до незнайомих чи малознайомих людей колись були поширені, свідчить і таке речення з твору Панаса Мирного: *Кожному перехожому кричали крамарки одна перед другою: сюди-сюди, пане, пані, паняночко*.

Згадуючи про батька-матір, теж нерідко вживали слова *пан*, *пані*. У Гулака-Артемовського читаємо: — *Ей, Хведьку, вчись! Ей, схаменись! — так панотець казав своїй дитині*. У Данила Мордовця: *Зоставалась у нас ще шапка добра та коза ледача, і їх пан узяв за подуш-*

«СЕРДЕНЬКО МОЄ! КОХАННЯЧКО СОЛОДКЕ!»

не, бо паніматка заробити нездужала. Тут слово *пан* означає поміщик, а *паніматкою* шанобливо названо кріпачку.

Слово *пан* обов’язкове в дипломатичній сфері. Його вживають в офіційному листуванні, в офіційному звертанні під час виступів: *Шановні пані й панове!* Отже, шановні пані й панове, шануймо одне одного, будьмо панами на своїй землі й не сороммося так величати одне одного.

У нашій мові є ще й інші хороші слова для звертання до незнайомих або малознайомих людей — *добродію*, *добродійко*, на жаль, майже зовсім забуті. Леся Українка в листах до М. Павлика, І. Франка часто вживає це звертання: *Високоповажаний добродію! Оце я врешті зладила до друку свої вірші*. У П. Куліша читаємо: *Увійшов [дід Грива] у світлицю, вклонився пану сотнику та й каже: Добрий день, добродію! — А сотник йому: — Здоров, добродію! — бо вони один одного звикли добродіями величати*.

В оповіданні Г. Квітки-Основ’яненка “Добре роби, добре й буде” селянин звертається до генерала: — *Подозвольте мені, ваше... благо... родіє... сиятельство, звиніть, ми мужики прості, не вміємо, як такого пана і величати, не тільки з ними говорити, так нехай буде по-нашому, не во гнів вам, добродію! — та й уклонився перед ним*.

Генерал, звісно, не второпав, що йому Тихон по-нашому казав, та спитав справника. *Як же той йому розтолкував, що, каже, “добродію” означа, що добро діє, або робить добро, так генерал аж засміявся та й говорить:*

— *Харашо, харашо, мужичок! Взивай мене добродію, ето палуче сиятельства*.

У звертанні до жінки вживають слово *добродійко*. В одному з листів М. Коцюбинський писав: *Будьте ж ласкаві, Високоповажна Добродійко, не одмовте швидкої відповіді на цей лист*. У вірші Володимира Самійленка читаємо: *Добродійко! Не думав я нікому хвалитися про те, що маю в серці*.

Що це слово сприймалося й може сприйматися не лише як данина ввічливості, а й у його прямому значенні, свідчить такий вислів з твору Н. Кобринської: *Роздаючи селянам хінін [протималарійний засіб], Ядзя і не спостерігала, як тим самим увійшла в роль добродійки свого села*.

Отже, звертаючись до знайомих, малознайомих чи незнайомих людей, не обминаймо таких сповнених людської поваги слів, як *па-*

не, пані, панно, панове, добродію, добродійко, пане добродію, пані добродійко. Поважаймо себе й інших і вважаймо інших людей насамперед добродіями, добродичцями, благодійниками — і вони будуть намагатися бути такими.

А щодо близьких і найближчих людей, то в стосунках із ними насамперед дбаймо про взаємопорозуміння і злагоду. Як у тій стародавній пісні співають:

*Де згода в сімействі,
де мир і тишина,
Щасливі там люди,
блаженна сторона.
Їх Бог благословляє,
Добро їм посилає
І з ними вік живе*.

У звертаннях до найближчих людей має панувати доброта, ніжність, чуйність, повага. І насамперед з ласкою звертаймося до ма-

бонько, серце моє, ненько! У Марка Вовчка: — *Як славно, бабусечко... як у нас велично та пишно!*

Дідусю, дідуню, дідунечку, дідусечку: У Ю. Яновського: — *Дідуню, — сказала Гапочка, — у вас зовсім очки не дивляться*. У Лесі Українки: *Ні, ні, дідуню! Ні, ми не винні!*

Сестро, сестрице, сестронько, сеструню, сестриченько. У С. Васильченка: *Далі й питається Княженко у сестри: — Як живеться тобі, сестриченько, на чужині в самотині?* У Павла Тичини: *Люба сестронько, милий братику...*

Брате, братику, братуню, братусю. У Лесі Українки: — *А ти, братуню, вже б не відзивався, коли не зачіпають!*

Доню, донечко, доненько, доньцю, доцю. У П. Тичини: *Підведуться мати: це ти, моя доню!* У Г. Хоткевича: *Скажи ж мені, рибонько, ска-*

жи, донечко моя, втіху моя, скажи мені, чим тебе рятувати, чого тобі бракує? У Т. Шевченка: *Диво сталося з тобою, доненько моя!*

Сину, синку, синачку, синуню. У Панаса Мирного: — *Поспи, синку, поспи ще трохи, поки я приберусь, — каже вона, зілізавши з печі*. У Т. Шевченка: *Не барися, мій синачку, швидше повертайся!* — сказав старий. У Лесі Українки: — *Спи, любий синачку! спи, моя врода! Будеш ти в світі щасливий...*

Дружину, дружиньонько. У М. Рильського: *Я стільки раз, дружиньонько моя, руїну ніс своєму спокою, що сам дивуюсь ніжності твій...* Дружину можна назвати й дівчиною, і серцем, і лебідонькою, і так, як у С. Руданського: — *Жінко-душечко! Приголуб мене, щибетушечко*. Чи так, як в І. Котляревського: *Ганнусю, рибко, душко, любко, рятуй мене, моя голубко*. Чи як у Михайла Коцюбинського: *Цілую тебе, друже мій, серденько моє, коханячко солодке*.

Найчастіше закохані називають одне одного серцем, серденьком, серденьятком. Як вчив наш великий філософ Г. Скворода, “істиною людини є серце в людині, глибоке ж серце одному лиш Богу досяжне”. Інший наш філософ Памфіл Юркевич стверджував, що “серце є осереддя душевного і духовного життя людини”, перед яким поступається розум. Отож у народній пісні й співають: *Ой зійди, зійди, ясен місяцю, як млинове коло!.. Ой виїди, виїди, серце-дівчино, та промов до мене слово!* Або: *Ой виїди, виїди, серденько Галю! Серденько, рибонько, дорогий кришталю!* І ще: *Виїди, дівчино, виїди, рибчино, виїди, сердень, утіху ж моя*. Закоханий запитує в пісні: *Ой дівчино, серце моє, чи підеш ти за мене, за мене?* І висловлює прохання: *Марусино, серце, пожалй мене, візьми моє серце, дай мені своє*.

Слово *серце* як звертання часто використовувать також українські поети. В І. Котляревського: *Петро (співає). Я другої не любив і любить не буду, тебе ж, моє серденько, по смерть не забуду*. У С. Руданського: *Хто ж тебе пригорне, дівчинонько-серце?* У Л. Глібова: *А ти серце-голубонько, не журись та до мене, молодчика, прихились*.

Слово *серце* може стосуватися й хлопця, чоловіка, як у Т. Шевченка: *А Оксана, як голубка, воркує, цілує. То заплаче, то зомліє, головоньку схилить:* “Серце моє, доле моя! Соколе мій милий!” Чи як в І. Нечуя-Левицького: *Карпе! Йди, серденько, полуднувать! Кидай роботу*. Чи як у народній пісні: *Ой Іва-*

не, серце моє, нема таких, як ми двоє.

Є й інші ніжні звертання. У М. Кропивницького: *Хведоска [перепитує]. Як ти сказав мені біля воріт? Роман [повторює]. Пташко моя! Чи як у Г. Квітки-Основ’яненка: Галю, зірочко моя!.. Не можна мені без тебе пробути...* Чи як у М. Коцюбинського: *Жду твоєї відповіді, моє ти сонечко ясне...* Так само можна знайти різні лагідні слова й для звертання до чоловіка, як у Г. Квітки-Основ’яненка: — *Костеньку... соколику... лебедику! Я й любила тебе, і люблю — міри нема!* Або в М. Кропивницького: *Одарка. Ти, певне, втомився, мій голубе? Ходи в хату, спочинеш...* Чи в Б. Грінченка: *Наталя. Якимочку! (Кидается й припадає до нього.) Мій любий! Мій найдорожчий!*

У звертаннях до близьких і найближчих людей доречно будуть також прикметники-означення *дорогий, найдорожчий, любий, милий, коханий*. У М. Коцюбинського: *Дорогий друже! Довго чекав ти мого листа і, як тепер бачу, не даремне сподівався хоч через мене дихнути родинним теплом*. У Г. Квітки-Основ’яненка: — *Братику мій милесенький!* — скрикнула Маруся і обняла його рученятами. У Т. Шевченка: *Йване мій, Іване, друже мій коханий*. У Лесі Українки: *Мавка. Заграй мені, коханий, у сопілку, нехай вона все лихо зачарує!* Також у Лесі Українки: *Мавка. Ні, любий, я тобі не дорікаю*. У К. Герасименка: *Ти спиши, моя любя, далеко, далеко... Простори і дні поміж нами лягли*.

Українська мова, крім того, багата на ніжні, емоційні форми імен. Візьмемо, наприклад, жіноче ім’я *Ольга* — скільки ніжних варіантів цього імені утворив наш народ: *Оля, Оленька, Олечка, Олюня, Олюнька, Олюньонька, Олюнечка, Олюньця, Олюся, Олюсенка, Олюсечка, Олюта, Олютонька, Олюточка, Люся, Люсенка, Люсечка, Льоля, Льоленка, Льолючка*. У В. Канівця: *Кинулася Маняша на шийку Олі: — Прощай, Льолю, Льолючко!* У Л. Забашти: *Оленько, Олю... Пісенна моя Бондарівно!* Або чоловіче ім’я *Михайло* — як різному можна вживати його: *Михайлик, Михайлонько, Михайлочко, Михайльонько, Михальо, Михань, Миханько, Михас, Михась, Михасик, Михасько, Мись, Мишко, Мишуна*. І кожна форма імені вносить свої емоційні відтінки у звертання. Це добре відзначив Ю. Яновський: *Чому його називали Мишунею? Та тому, що ніяке інше ім’я до нього не пасувало — ні Михайло, ні Мишко, ні Михась. Лише — Мишуна*.

Як ласкаво, ніжно може звучати те чи інше ім’я в поєднанні кількох його пестливих варіантів, можна пересвідчитися з висловом М. Стельмаха: *Оксано!.. Оксанко!.. Оксаночко!.. — нахилились над нею його здивовані й радісні очі*. Або в О. Довженка: — *Так тебе збув Василь?* — Так. — *Василь, Василик, а я Олеса*.

Вчасно й доречно вжиті у звертанні слова *пане* чи *пані, добродію* чи *добродійко*, пестливі форми назв чи імен сприяють взаємопорозумінню, створюють довірливу, теплу, ненапружену атмосферу спілкування.

Як радить Світлана Богдан, автор книжки “Мовний етикет українців: традиції і сучасність”, “вибираючи звертання, потрібно враховувати ситуацію спілкування (в родині, з друзями, на роботі, з незнайомими людьми в транспорті тощо) і фактор адресата (його вік, стать, посаду, фах тощо)”.

Але основне: кожне звертання людини до людини повинно бути сповнене доброзичливості, теплоти й щирості. І засобів для досягнення цього в нашій мові є достатньо.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

НА СВОЄМУ МІСЦІ

Продовження.

Початок у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 22, 24, 26, 28, 31 за 2008 рік

Араб там не стане наметом,
і там пастухи не спочинуть зі своєю
отарою. Але будуть барложити там
звірі пустинні...

І будуть стрічатися там дикі
звірі пустині з гієнами...

Ісая, 13 : 20—21; 34 : 14

Великий пророк малює картину спустошення імперської столиці, Вавилону, цього визискувача і ката народів. Глибока образна виразність Ісаї, притаманна класичним творам Старого Заповіту, змушує читача уявити, як розкішне місто перетвориться на руїновища, якими заволодіють хижі звірі... Років на сто пізніше, у VII сторіччі до Р. Х., пророк Єремія, передбачаючи падіння нової Вавилонської імперії, повторює: *Звірі пустинні там будуть сидіти з шакалами*. Мабуть, Єремія був добре знайомий з пророцтвами Ісаї, які не тільки знаходили підтвердження у його Книзі, а й впливали на її мову та образність.

Щоб дізнатися, хто ж криється під алегорією “дікі звірі пустині”, дослідникам Біблії довелося порівняти звички та унади тварин, які могли того часу “барложити” чи “сидіти” в пустельних теренах, ведучи прихований спосіб життя. Це могли бути дикі коти, незрівнянні мисливці, які добре почуваються у цілковито безлюдних місцинах. Їх презирливо згадано разом із шакалами та гієнами, яких також вважали *нечистими* тваринами. Такої думки нещодавно дійшли англійські вчені-біблеїсти. Але ще у 60-х роках минулого сторіччя 14-й вірш 34-ої глави Книги пророка Ісаї у перекладі Івана Хоменка (за редакцією Ігоря Костецького та консультацій Михайла Ореста Зерова) звучав так: *Дикі*

Давньоєгипетська статуетка свійського kota

«З БОЖОГО САДУ»

коти та гієни (там) будуть зустрічатися... Після цього відкриття українських біблеїстів можемо і kota вважати біблійною істотою.

Хоч це дивно, але у Давньому Єгипті котам навіть поклонялися. Дикий кіт з Нубії, приручений там п'ять тисячоліть тому, спочатку був простим мишоловом, та згодом став недоторканною і навіть священною істотою. Як одну з іпостасей бога Ра, його заповідливо доглядали, а після смерті бальзамували; художники ж уявляли кота на рівні з видатними особами. Реалістичному зображенню нубійського kota серед квітів лотосу, знайденому в похованні одного з урядовців Середнього Єгипту — близько чотирьох тисяч років.

У Європі свійські коти були рідкістю ще навіть в епоху Відродження. Про них нема згадок у літературі, не зустрічаються вони і на картинах тогочасних митців. На відомому портреті Леонардо до Вінчі зобразив міланську даму Цецилію Галлерані, яка тримає на руках не кошеня і не цуцика. Портрет називали “Дама з горностаєм”, хоч згодом виявилось, що це домашній тхір, або фретка. За часів Леонардо фретки виконували котячі обов'язки — ловили мишей.

Обережний у стосунках, кіт рідко заявляє про себе вголос, як це роблять собаки. Потайлива поведінка коштувала котам невизнання принаймні половини людства. Чоловіки воліли дружити із псами, зневажаючи нявкаючих інтриганів, здатних навіть посварити з дружиною. Так, самобутній котячий характер, що разюче відрізняється від компанійської вдачі пса, майстерно відобразив англійський письменник Редьярд Кіплінг. У казці про kota, який гуляв там, де йому заманеться, собака супроводжує чоловіка на полювання, а маленький хитрун тим часом, забавляючи дитину, упокорює

ни не можна вважати лукавством: коли кішка вичікує мишу біля нірки, вона виявляє свій розум і досвід, але аж ніяк не підступність.

Притаманна жінкам довіра до kota відобразилася у народних прикметах. За його поведінкою визначають: якщо умивається, це — до зміни погоди, або ж гості будуть. Коли шкрябає долівку чи стіну взимку — на заметіль, а влітку — на дощ. Якщо ж ляже догори черевом — отже, потеплішає. Разом з цим, зустріч із чорним котом нібито віщує лихо, а про сварку чи охолодження стосунків кажуть: “чорна кішка поміж них пробігла”.

В українських казках Котик-братик виступає поважним добродієм, рятує Півника від Лисички. А вигнання з дому старого kota вважають жорстоким і безглуздим вчинком, про що й розповідає народна казка “Пан Коцький”.

Сучасні любителі домашніх тварин можуть обрати собі пухнастого пестунчика з десятків порід, від звичайного сірого до білого ангорського. На острові Мен у Великій Британії вивели навіть безхвостого кіт перського, що відомі. Дикі ж коти в Європі, крім південної, зустрічаються в Близькому Сході, в Африці (особливо в Єгипті), де стояв стародавній Вавилон. А у наших Карпатах ще й досі живе кіт лісовий. Він схожий на домашнього, але більший і сильніший, має товстий короткуватий хвіст; хутро рудувато-сіре, з темними тигровими смугами, на шиї й животі воно біле. Ці тварини, як зяті індивідуалісти, дають собі раду поодиноці; тож усі турботи, пов'язані з доглядом за нащадками та їхнім вихованням, лягають на дику кішку. У квітні або травні вона народжує, до жовтня кошенята виростають і покидають матір. Така ось сума історія котячої сім'ї. Лишається додати, що лісовий кіт — рідкісна істота, занесена до Червоних книг багатьох країн, його охороняє закон. Вважають, що в Україні їх лишилося не більше, як чотири сотні.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська область

“ІКОНУ МАМА ВИХОПИЛА З ВОГНЮ”

— Історію оновленої ікони слід почати із села Острожець, звідки родом мій батько, — розповідає Марія Омельчук. — Батьки, коли він сватався, передали йому цей святий образ, який, найімовірніше, придбали у Почаївській лаврі, бо ходили туди на прощу. Чому і коли сімейна реліквія потемніла — не пам'ятаю. Тато помер 1941 року, ще перед війною. У мами залишилося четверо дітей — найстарший мій сестрі Катерині було 14 років, Софійці — 10, а нам із Ніною — по чотирьох.

Одного разу під час війни у нашій хаті зібралася сходка — односельці разом із кількома вояками УПА обговорювали, як боронити нажите майно від німців, обляви яких ставали дедалі частішими. Але не обійшлося без провокатора. Коли до села завітали німці з поляками, то відразу попрямували до нашої хати. Уже з порога, як розповідала мама, вони заповзялися: “Де бандерівці? Коли вони збиралися? Куди пішли?” І хоч мама затято доводила, що у неї люди збиралися не на сходку, а на церковну співанку, вони й слухати не хотіли. Підпалили хату. А перед тим, як палити, побили всі образи, картину Тараса Шевченка. Образу, що тепер обновився, як на диво, не побили. Коли хата загорілася, мама згадала, що всередині лишилася ікона. Мама побігла, вихопила ікону з вогню, а потім заховала у льосі.

КОВПАК, ГЛЯНУВШИ НА ТЕМНИЙ ОБРАЗ, ЗДИВУВАВСЯ: “І ЩО ВИ НА НЬОМУ БАЧИТЕ?”

Хата згоріла дощенту. А над нами, бездомними, змилосердилася тітка, що жила у гарній та великій хаті на околиці Свищева, бо я вже на той час була інвалідом. Якось втікали ми від бомбардування на возі, старша сестра не втримала мене, я впала і пошкодила хребет. Лікаря на той час у селі не було, і хребці почали зростатися неправильно.

В оселі Марії Омельчук із села Свищів Млинівського району обновилося ікона, яка має рідкісну і водночас символічну назву “Різдво Твоє, Христе Боже наш”. А раніше святий образ пройшов воістину страдницький шлях — майже 70 років був повністю темним, дивом врятувався під час пожежі, влаштованої під час війни гітлерівцями; потрапив у поле зору відомого партизанського командира Сидора Ковпака; ледь не опинився на смітнику. Цікаво також, що ікона хоч і обновилася раптово, але в її воскресіння Марія Федорівна вірила все життя. Принаймні, як сама зазначає, через відчуття прийдешнього дива постійно тримала “темний” образ на видноті.

Марія Омельчук з оновленою іконою “Різдво Твоє, Христе Боже наш”

но знизав плечима, глянувши на темний образ: “І що ви на ньому бачите? Я, наприклад, нічого”. Далі несподівано повідав, що не забороняє партизанам мати іконки та носити хрестики. Нехай, мовляв, вірять, що Бог їх збереже...

ЛЮДСЬКЕ СЕРЦЕ ВІРИЛО

Марія Омельчук вісім років живе сама. Померли мама, сестра. Із старої хати Марія

Федорівна переселилася у чепурнішу оселю, яку придбала у племінника.

— Коли я сюди перебралася, — продовжує розповідь жінка, — то ікону повісила над своїм ліжком. Завжди молилася до неї. Якщо щось треба було — просила у Господа помочі, дякувала йому. А недавно глянула на образ — і по спині аж мороз пішов: “Боже, вона ж обновилася”.

Проте я спочатку нікому не видавала таємниці, боялася. Думала: коли священик освячуватиме хату, тоді й покажу йому. Втім, не витримала, повідала батюшці таємницю раніше. Він і порадив, щоб образ освятити і хресним ходом перенести до храму, аби кожен із прихожан міг йому вклонитися. Забрала ікону до своєї хати, бо весь цей час почувалася самотньою. Тепер маю інше відчуття: в оселі я не сама, тут Божий Дух.

Ікона дивовижно обновилася: більше половини зображення набрало світлого й живого вигляду. І печера, і янголи зверху, і Марія з Йосипом біля Дитятка, і мудреці, що схилюлися над яслами. Мало того, коли ікона висить, то аж переливається кольорами.

Обновлення ікон — нині явище непоодинокі. Але те, що трапилося в оселі Марії Омельчук, справді особливе. Воно просякнуте страдницькою історією та непохитною вірою. Протягом десятиріч людське серце вірило, що святий образ оживе, і, зрештою, ці сподівання здійснилися. Хіба немає тут зв'язку між земним та небесним?

Кам'янський літературно-меморіальний музей

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

Про Кам'янку на річці Тясмин можна почути: “Там зруйновано все, що створила російська культура. Музей закритий, а більше дивитися нічого”. Якщо продовжувати, то й Кам'янка вже не стоїть, і тясминські води у Дніпро не впадають. І як її залучили до туристичної “Золотої підкови Черкащини”? Правда, що в туристичних буклетах усе сконцентровано навколо пам'ятників видатним особистостям російської історії, начебто власної не було. А поруч Чигирин, Черкаси, Суботів, Холодний Яр. Чи насправді пам'ятники стоять?

ЕСТАФЕТИ ВЛАСНИКІВ

Правда, що пам'ятники володареві-засновнику в Кам'янці нема. Містечко виникло, як зараз кажуть, “самозахопленням”. Під кінець XVI—на початку XVII ст. селяни тікали з-під гніту польських магнатів білоруської Мозирщини та Гомельщини, українського Побужжя, Київщини. Вабила незаселена місцина в долині Тясмину: розлогий степовий простір, врзане в нього некруте кам'янисте русло.

Не буває, щоб землі нікому не належали. Можна почати з 1362 р., з битви на Синіх Водах. Тоді військо литовського князя Ольгерда відкинуло за Дніпрові пороги монгольської орди. Тясминський степ став частиною Великого князівства Литовського. Нова біда — могутня Османська імперія і поруч з нею посилення Кримського ханства. На півдні степу почали полювання на українців тюркомовні кочівники-ногайці.

Річ Посполита неспроможна була захистити привласнені південноукраїнські землі. Почалася самооборона, створення збройних українських укріплень. Король Стефан Баторій вирішив провести “козацькі реформи”. Козаки отримали чимало прав, серед яких право на земельну власність, хоч дуже обмежену. Все інше залишалося під польським староством. Селище Кам'янка, що саме споруджувалось, опинилось у межах польського Корсунського старостату. Через нього влітку 1594 р. проїжджав Еріх фон Стеблау, посол Родольфа II Габсбурга, на Запорозьку Січ. Він записав у щоденнику, що облаштуванням краю займається “якийсь Данилович”. Це був Ян Данилович, зять коронного гетьмана польського Станіслава Жолкевського, в якого служив православний шляхтич — русин Михайло Хміль (Хмельницький). Данилович узяв його до себе підстаростою, щоб розбудувати села й містечка та “осаджувати” в них переселенців, як у Кам'янці. Михайло Хмельницький працював осадчим 40 років, за що мав подяку від короля. Собі

придбав хутір Суботів, який перетворив на багате селище.

1649-й став для жителів Кам'янки щасливим. Після переможної битви з поляками під Зборовом Богдан Хмельницький добився від короля Яна Казимира повернення родової спадщини батька, яку захопив Чарльїнський. У власність гетьмана перейшла й Кам'янка, яка позбулася поборів поляків. Її жителі стали вільними платниками податків за законами незалежної Козацької держави. Це тривало лише до січня 1667-го, коли

внаслідок змови Московської держави з Річчю Посполитою Правобережжя знов опинилось під польською короною.

Рік 1787 змінив польського власника Кам'янки на російського. Магнат Любомирський продає її князеві Григорію Потьомкіну. Як велось селянам, відтоді російським кріпакам, не писали. Вигляд Кам'янки початку XIX ст. відтворено на картині Ю. Котенка, що зберігається у тутешньому музеї. Мальовниче село над Тясмином, ха-

Мозаїчна стіна на честь
загиблих декабристів

тинки, звідки йдуть на роботу селяни, парк із господарським двоповерховим будинком.

КОМУ СПІВАЛИ СОЛОВ'І

Катерина Миколаївна Самойлова, племінниця Г. Потьомкіна, отримала від нього Кам'янку в подарунок. У шлюбі з Л. Давидовим мала сина Василя Львовича, що став одним із героїв війни з Наполеоном. Пізніше відставний військовий В. Л. Давидов став одним із керівників Південного товариства

декабристів, а родовий маєток у Кам'янці — штаб-квартирою. За часів радянської влади у Кам'янці встановлено два пам'ятники декабристам. Один — високомистецька скульптурна група, окраса чудового парку, перенаселеного солов'ями, мабуть, найголоснішими в світі. Другий — мозаїчна стіна на межі парку, а на ній портрети страчених декабристів і символічний меч, знак мужності й честі.

Біля стіни поставили ще й третю скульптурну групу — пам'ятник загиблим чекістам. І хоч це відзнака на честь тих, хто мордував мирне населення, з митецької точки зору — сильний витвір.

У багатьох, хто очолював декабристський рух, було козацьке коріння. У родоводі декабриста Якубовича — славетна постать чигиринського полковника Федора Вешняка-Якубовича. Він походив з Полтавщини, очевидно, і навчався у Києво-Могилянській академії, а з 1636 р. став військовим писарем Війська Запорозького. Був “найкращий полковник і порадник гетьманський”, очолював посольства до Варшави та Москви, брав участь у Зборівській битві як наказний гетьман. Саме він разом з однодумцями підняв повстання реєстрового козацтва 1648 р. і приєднався з ним до війська Богдана Хмельницького (із книги О. Юрія Мицика “Чигирин, гетьманська столиця”).

Дружина засланою до Сибіру В. Л. Давидова Олександра Іванівна була поруч із чоловіком протягом 30 років заслання. Поховавши там чоловіка, вона повернулася до Кам'янки. Її портрет можна бачити в музеї.

Пам'ятник П. І. Чайковському

КАМ'ЯНКА, МІСТО НА ТЯСМИНІ

Дорогою з парку до літературно-меморіального музею можна натрапити на пам'ятну будівлю — “грот Пушкіна”. Це класичний винний погріб, який традиційно мав у маєтку кожний шляхтич. Як стверджують екскурсоводи, він дістався Давидовим ще від Любомирського. Аркоподібний свіжопофарбований фасад з меморіальною табличкою зараз у чудовому стані, як на колишніх буклетах. У них ідеться, що цей романтичний куточок парку під розкішними кронами дерев був до смаку великому поетові Росії, дарував йому чудові години натхнення. Тож де ви, шанувальники генія Пушкіна, де ваші літературні читання, меморіальні вечори, виконання Пушкінських романсів? Надто голосно волає, що “все зруйновано”.

У протилежній частині парку — вишуканий пам'ятник. Чудова скульптура Петра Ілліча Чайковського вихоплює мить, коли композитор уважно прислухається, може, до солов'їв, може, до недалекого співу чи внутрішнього

голосу. Українські пісні лунали звідусіль і ставали темами геніальних симфоній, камерних творів, опер. Гостинна Кам'янка — не випадковість для композитора. Чайковський гостював тут улюбленої сестри, Олександри Іллівни, яка перебувала у шлюбі з Василем Львовичем, сином декабриста Л. В. Давидова.

Перелік усього, що створив славетний композитор з українським корінням саме в Україні, вражає. Адже він гостював тут майже щороку впродовж 28 літ. Він сам висловився: “Я знайшов у Кам'янці те відчуття миру в душі, якого марно шукав у Москві та Петербурзі”. Чом би нашим, та не нашим “бійцям проти дискримінації усього російського” не спрямувати енергію у мирне русло — організацію у Кам'янці музичних фестивалів і конкурсів на честь всесвітньо визнаного композитора?

РІВНО О ДЕВ'ЯТІЙ РАНКУ

Наша прогулянка Кам'янкою почалась у неділю зранку. Коли дійшли до музею, гадали, що навряд чи він працюватиме з ранньої пори. Але рівно о 9.00 його двері відчинилися для відвідувачів. Ще й досі тут можна придбати путівники українською, російською, англійською мовами, видані 1987, 1988 років. Можна сподіватися, що з новим потоком майбутніх туристів (саме ревнителів “усього російського” тут уже давно не бачили) з'являться нові видання на рівні сучасної поліграфії та сучасних знань про історію України.

У Кам'янці хоч і скромний, але місткий готель у центрі з дивовижно низькою для сьогодення вартістю номерів. Поруч — традиційний ринок з повним набором усього свіжого й смачного, що дарує українська земля сільському трудівникові. Працюють кафе, фірмові магазини з ковбасами (не штучними) виробами та молочними продуктами. Кам'янка чиста, охайна, спокійна, не вражена мікробом безнадійного песимізму. Дай їй, Боже, гідного майбутнього з доброзичливими туристами.

Грот Пушкіна

ПРАВДИВА БУВАЛЬЩИНА

До річниці підняття синьо-жовтого прапора

Анатолій ЧМІЛЬ,
голова Ананьївського
районного об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса
Шевченка, Одеська обл.

Трапилася ця важлива подія під час першотравневих свят 1990 року. В Українській державі назрівала самостійність і незалежність. Від про-радянських звичаїв і традицій пересічне населення не в змо-зі було відійти, а українських ніхто не поспішав запровад-жувати. Пригадаю крамоль-ний анекдот тих часів. У проку-ратурі на допиті. “Що ти бачив вранці на даху бібліотеки? — Йшов по справах, висів черво-ний прапор, повертаюся до-дому, бачу вже й наш повіси-ли!” Ось таке сталося в м. Ана-ньєві під час першотравневих свят 1990 року. Знайшлися і в нашому місті сміливці, які ві-рили й передбачали Україну самостійною державою. Так, у той день попереду святкової колони на розі вулиць Совет-ської й Аносова замайорів наш український синьо-жов-тий прапор. Це було настільки несподівано, що правоох-ронні органи і керівники райо-ну не могли оговтатися — як бути з прапором і сміливими прапороносцями? Звідки во-ни, де працюють, хто дозво-лив, де взяли прапор? Доки вирішували, як бути з прапо-ром і його ініціаторами — синьо-жовтий безперешкодно наближався до святкової три-

буни. Та невдовзі вирішили — ініціаторам із синьо-жовтим перекрити шлях до трибуни. Та не сталося так, як гадалося. Сміливців, які пронесли си-ньо-жовтий попереду колони квартал, примусили звернути

на вулицю К. Лібкнехта, але й тут вони не пасли задніх. Пе-ред гордо піднятим ними пра-пором на перехресті вулиць Советської й К. Лібкнехта про-ходила, нібито рівняючись на прапор, святкова колона представників усіх верств різ-ного віку мешканців району.

Упевнений, що подія із синьо-жовтим прапором не залишила жодного учасника свята байдужим. Одні вима-гали покарання, термінового звільнення ініціаторів-прапо-

роносців з роботи, інші обра-ли позицію — моя хата скраю, і лише незначна мен-шість підтримувала смілив-ців-прапороносців. Дістало-ся тоді на горіхи й директору СПТУ-54 П. Кушніру, від якого

вимагали на районних зіб-раннях безпідставного звіль-нення його учителів-вихова-телів, ініціаторів-прапоро-носців: Валерія Янкевича і Миколи Кушніренка. Та пот-рібно віддати належне і подя-кувати Петру Петровичу, який з великим ризиком і власною національною свідомістю пе-реконав керівників району, що ніякого злочину не було, звільняти з роботи вчителів немає підстав.

Та найцікавіше учасників

свята чекало попереду. Після закінчення виступів на пер-шотравневому мітингу учас-ники заповненою щерть ву-лицею Советською поверта-лися в зворотному напрямку і тут знову попереду без пе-решкод сміливо й гордо нес-ли наш український синьо-жовтий прапор вчителі СПТУ-54 В. Янкевич і М. Кушнірен-ко. Пригадую, що вперше наш прапор підняли в Органі-зації Об'єднаних Націй. Тоді Україна ще не мала закону про державну символіку.

Історія синьо-жовтого прапора дуже давня. За ньо-го вбивали, кидали до в'яз-ниць, звільняли з роботи та виключали з навчальних за-кладів. Для одних він був сим-волом боротьби, для інших — предметом ненависті.

Ми живемо в державі Ук-раїні й повинні поважати на-ціональну символіку, володі-ти державною мовою, знати звичаї і традиції свого наро-ду — наш обов'язок. “Коли ти не розмовляєш мовою тієї країни, в якій живеш, ти або завойовник, або не маєш ро-зуму” (Шарль Бернар).

Зросійщення і денаціона-лізація за 340 років занадто глибоко й наскрізь проникли в людську свідомість. Тому маємо консолідувати все задля ідеї українського наці-онального відродження. Сві-дома українська інтелігенція разом із народом має вирос-тити справжню, патріотичну владу та виплекати націо-нальний дух у серці, в символі-ці, в мові, у свідомості кож-ного українця і всього сус-пільства.

ПОВЕСТИ ДО КРАЩОГО ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ

Олена ТУНІК

Початок ХХ сторіччя — час небаченого розвитку, відкриттів і сподівань в українській культурі. Дехто навіть називає його періодом культурної революції або відродження. Цей багатогранний спалах творчої енергії мав назву “політика українізації”. Перші заходи цього процесу мали на меті розширити вживання української мови. А це втілювали шляхом позашкільної освіти через культурно-просвітницькі організації. Щоб дізнатися, як на той час розвивалася “Просвіта” в регіонах, дослідила фонди в Житомирському обласному архіві.

Осередки, які зазначені в документах, охоплюють не лише Житомирський, а й Овруцький, Новоград-Волинський, Радомишльський повіти. В картотеці згадано понад півсотні осередків то-вариства, що свідчить про бажання людей від-роджуватися та розвиватися в своїй державі.

У 1920-ті підпільники могли відкрито заявля-ти про свою діяльність, адже мали підтримку мі-ністерства й активно розширювали організацію. У П'ятківській та Троянівській волостях за 1920 рік було створено цілу мережу осередків, а за 1921 — в усій Озадівській волості. В інших насе-лених пунктах на той час культурно-просвітниць-кі товариства вже організовували і вони активно діяли. Випадки створення осередків 1921 року поодинокі.

Переглядаючи документи, знайшла три осе-редки, названі іменем Тараса Шевченка, — у се-лах Студениця та Баранівка Левковської й Ма-линської волостей. Ось текст із архівного доку-мента Малинської волості:

“Повітовий відділ народівіти

Корбутівського Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Заява

Товариство Корбутівської “Просвіти” про-сить затвердити печатку Товариства. Причому додаємо зразок.

Голова “Просвіти” Шевчук”.

Зразка печатки не бачила. Але те, що на той час кілька осередків включили до назви ім'я Коб-заря, свідчить про свідомих, освічених, грамот-них громадян-активістів.

Ще початок одного рукописного статуту:

“Статут Мотовилівської “Просвіти” на Волині

1. Товариство “Просвіта” засновується для того, щоб допомогти просвітному розвитку своїх членів, дати їм добру науку, корисну розва-гу і повести до кращого громадського життя.

2. Щоб досягти своїх завдань, “Просвіта” має дбати:

а) про відкриття бібліотек-читалень;
б) упорядження прилюдних читалень, лек-цій, докладів, бесід;
в) відкриття шкіл для дорослих, упорядження дитячих вечорів і різдвяних ялинок;
г) заведення співочих гуртків;
д) упорядження театральних вистав і вecho-рів;

е) збудування “Рідної Хати”;
е) увійти в зносини з іншими “Просвітами” для найкращого виконання своїх завдань.

3. Щоб краще проводити роботу “Просвіти”, з її членів утворюють окремі відділи або гуртки, які ділять між собою працю “Просвіти”.

У кошторисах грамотно розраховано витрати осередків. В архіві зберігається план будинку “Рідної Хати”, який проектували, протоколи збо-рів, списки осередків та їхні статuti, звіти, а ще Статут культурно-просвітницького товариства “Просвіта” Волинської губернії 1920 року (типо-графічний відтиск). Згідно з документами, прово-дили регулярні громадсько-театральні виступи “Просвіт”. В Овруцькому повіті — оригінал доку-мента “Про звільнення від військової мобілізації членів товариства “Просвіта” від 22. 02. 1921 ро-ку”. Є випадок пограбування польськими війська-ми майна товариства “Просвіта” с. Янушпіль Янушпільської волості від 21. 09. 1921 року.

Єврейська “Просвіта” — явище унікальне, але перший протокол також є у справі. “Ініціа-тивний гурток м. Червоного зацікавлений спра-вою організації єврейської “Просвіти”... На збо-ри з'явилося 85 чоловік. Розглянувши статут культурно-освітнього товариства “Просвіта”, за-гальне зібрання ухвалило прийняти його до ві-дома та керуватися ним у своїй праці...” Ще до-дано “Список членів м. Червоного єврейської “Просвіти”. Число членів — 90 чоловік”; список артистів єврейської “Просвіти”.

В архіві зберігається багато справ, які чека-ють на уважного дослідника. А скільки цікавих фактів так і залишилися невідомими! Діяльність товариства потрібно досліджувати, бо це мину-ле наших наставників із успіхами, негараздами та тріумфами.

Богдан САВКІВ

Наше товариство повинно зробити рішучий крок до ут-вердження його великого істо-ричного призначення. Адже ми живемо вже у незалежній Укра-їні. Тож слухна думка голови Івано-Франківського обласно-го об'єднання “Просвіти” Сте-пана Волковецького довести організаційну мережу товари-ства до кожного населеного пункту.

Пригадалася діяльність “Просвіти” з далеких, зовсім дитячих дошкільних років. Зу-силями сільської організації в нашому селі на Тернопіллі від-бувалися різноманітні культур-ні заходи, фестини, працював хор, драматичний аматор-ський гурток, організовували виступи українських професій-них артистів. Пропагували здо-ровий спосіб життя, критикува-ли зловживання алкоголем (тоді горілку вживали рідше, ніж тепер).

У читальні “Просвіти” були українські газети (ні про яке за-силля російськомовної чи то пак польськомовної преси не йшлося), радіоприймач. До ці-єї читальні приходили люди, затамувавши подих та зі сльо-зами на очах слухали рідну мо-ву — передачі радіо із Закар-патської України, яка воювала за державність.

“Просвіта” відкрила в селі український дитячий садок, де ми вчили патріотичні вірші, піс-ні, танці, навіть вчилися сидіти “по-козацьки”. З далекого ди-тинства запам'яталися рядки:

Я хоч малий хлопчина,
А вже українська дитина,
Українці батько й мати,

ДІЙТИ ДО КОЖНОГО НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

І я хочу таким стати.

І далі особливо щемливе — “мова материнська” та “...свою мову я кохаю, а чужую — пова-жаю”.

Заслугою “Просвіти” було плекання з дитинства любові до рідної мови, історії та ша-нобливе ставлення до інших мов та народів.

Та недовго тривало таке “раювання”. У садок прийшли два польські поліцаї і, виконую-чи настанови влади, брутально закрили його. Виховательками садочка були грамотні україн-ські жінки, вчителі, що на гро-мадських засадах бралися за таку потрібну роботу.

Переконаний, що наша держава повинна нарешті ста-ти по-справжньому україн-ською. Особливої турботи пот-ребує вкрай зuboжіле село — носій народної культури, з яко-го багато працездатних мате-рів змушені їхати заробляти гроші для себе та своїх дітей, залишаючи їх під наглядом стареньких бабусь, дідусів, а іноді й просто на вулиці.

Місцеві осередки “Просві-ти” повинні нагадувати недола-гий владі про потреби підроста-ючого покоління. Потрібно від-родити в школах патріотичне виховання, навчити майбутніх матерів незрівнянних україн-ських колискових.

Вважаю, що потрібно засну-вати осередки “Просвіти” і в місцях найбільшого зосере-

дження українських емігрантів у Португалії, Іспанії, Італії, Греції, Чехії, Німеччині та інших краї-нах, в північно-західних та пів-денно-східних районах Польщі, у Східній Словаччині (Свидник, Пряшівщина, Бардіївщина).

Непочатий край роботи і для повноцінного функціону-вання осередків “Просвіти” у владних верхах — Кабінеті Мі-ністрів, Секретаріаті Прези-дента, міністерствах оборони, закордонних справ, освіти, Верховній Раді, засобах масо-вої інформації.

1 листопада 1908 року гурт львівських інженерів провів ін-формаційні збори, на яких було засновано “Українське тех-нічне товариство” і створено організаційний комітет під го-ловуванням інженера Василя Нагірного. Незабаром його затвердила австрійська влада. Товариство приділяло велику увагу захисту української мови в державних технічних устано-вах Галичини, започаткувало роботу над опрацюванням ук-раїнської технічної терміноло-гії. У незалежній Україні ми по-винні довести цю справу до досконалості.

Пропоную поряд із відзна-ченням 140-річчя “Просвіти” святкувати її сторіччя “Україн-ського технічного товарис-тва”, створеного під егідою “Просвіти”.

У традиційній для України, зокрема на Прикарпатті, наф-

Уляна ГЛІБЧУК

Про Івана Драча якось недоречно писати офіційно чи пафосно, на кшталт “яскравий представник епохи шістдесятництва, могутній поет і кіносценарист, явище”. Недоречний вигляд матиме і сентимент. Надто постать Драча масивна, надто вірші його поміжові: хлипне крапля, і вишукану напругу переважає публіцистика буднів.

Розмірковуючи над одним із запитань, Іван Федорович заручився фразою Пікассо: “Я прийшов у цей світ знайти, а не шукати”. Хороша фраза, але далека від дійсності. Кожен митець завжди самотньо шукає щось утрачене або ще не набуте.

Для мене в бунтарстві Драча, його виваженій відвертості, замаскованому, втомленому ідеалізмі є щось вкраділиво-сентиментальне і принале. А розмову почали про суть і природу мистецтва шістдесятих, його глобальний світовий розмах.

— За планетарність не можу ратися... Скажу лише про те, що було у нашому найближчому середовищі: імена російської культури (Євтушенко, Вознесенський, Рєдєственський, Ахмадуліна), ціла когорта латишів і литовців. Шістдесятництво було характерне для всього соціально-політичного середовища, яким був Радянський Союз і країни так званої народної демократії. І це явище, безперечно, пов'язане з ХХ з'їздом і з полегшенням, яка відбулася у політичному житті й згодом вилилася у різних мистецьких формах. До слова, не тільки літературних.

Ось недавно обговорювали книжку про шістдесятників, яка вийшла друком у видавництві “Смолоскип”. Я наполягав, що видання буде неповним, якщо не згадати кінематографістів (Параджанова, Ілленка, Осику), художників (Якутовича, Данченка, Гавриленка). Згадуючи шістдесятництво, не можемо обійтися і без імен відомих композиторів. Тобто це був цілий комплекс.

1962 року я поїхав у Москву навчатися. Можна сказати, силоміць, бо тут, в Києві, дорога була перекрита. За політичні справи мене витурили з університету. Ініціаторами поїздки в Москву були Сергій Параджанов і Микола Вінграновський. Вони переконували, що література — це дуже обмежений ареал людського зусилля. Натомість усе найкраще у мистецтві сконцентровано в кінематографі. Література, музика, театр, образотворче мистецтво — все сублімовано в одній іпостасі. Тож, мовляв, і займайся цим, доки молодий...

— **Якою мірою вони мали рацію, бо тоді був справжній бум у кінематографі.**

— Так, світове кіно переживало зоряний час. Антоніні, Фелліні, Бергман, Куросава. Це те, чим жило суспільство. І я також не уявляв інакше свого життя. Коли приїхав у столицю “нашої Родіни”, мене доймали кадебісти. Якось пішов на виставку американської графіки, познайомився з різними людьми. Цікаво. Але мене там одразу накрили “нишпорки”.

Директором сценарних курсів був Міхаїл Маклярський, відомий як кіносценарист і радянський контррозвідник. Згодом виявилось, що він був причетний до вбивства Євгена Коновальця. Саме Маклярський допомагав у Роттердамі Судоплатову. І ось згодом він уже керує сценарними курсами. До нього прийшли з КДБ і кажуть, що тут є такий-то з Києва. А він у відповідь: “А, ето — мой. Ви, ребята, бросьте, я с ним сам займусь”. Потім мене питав, що було на виставці. А я відповідаю, що нічого особливого: цікаві дівчата приходять,

цікава графіка... Так він відшив кадебістів у Москві й дав мені можливість навчатися.

— **Неоднозначний час вимірювався людським фактором, який не вкладався у прокрустове ложе.**

— Ніщо ніколи не вкладається.

— **Не хочу вибудовувати нашу розмову в суворій хронологічній послідовності. Від Москви помандруємо до Києва 1991 року. Тоді до парламенту ввійшло багато письменників, і на них лягла певна відповідальність за мову й культуру. Чи використали вони усе, що від них залежало? Чи, може, втратили золотий шанс? Розумію, що це для вас вже доволі втомливе запитання.**

— Коли відбулося перше головування за Президента і переміг Кравчук, то це стало характеристикою часу і суспільства. І Народна

— **А тепер? Думаєте, ота чверть збільшилася?**

— Думаю, що дуже збільшилася. Але наша біда в тому, що для головних проводирів і претендентів на владу найголовніший золотий телець — долар, тобто все те, що входить у поняття і вимір грошей.

Навіть на початку хаотичних дев'яностих було більше моральності, чистоти і порядності, ніж тепер, коли все перемішано з кров'ю, потом і грошиками.

Недавно я був у Вільнюсі на урочистому відзначенні 20-річчя Народного Фронту в Литві. Там ще хоч щось залишилося, бо люди говорили про принципи моральності й порядності. У нас уже й забули, що такі принципи колись існували на світі.

— **Думаєте, що за останні роки відбулося заневищення у суспільстві?**

Усе це я сприймаю на “повну кошту” і радію. Тривожить, що дуже поволі формується політична система: вона на якомусь первинному освоєнні й заковтуванні влади та капіталу. Порівнюю нашу систему з болгарською, польською чи литовською. У мене залишилися контакти по політичній, літературній і кінематографічній лінії. У нас, на жаль, найпервинніша субстанція — протодемократія. Тому так тяжко все дається.

— **На початку нашої розмови Ви розповіли романтичну історію своєї закоханості у кінематограф. Мріяли стати режисером, проте ствердилися як серйозний кіносценарист. Хтозна, може, без вашої участі відомі фільми тієї доби не стали б знаковими...**

— Дякую. У мені все існує цілісно — політичний, поетичний і кіне-

Сергієм Головатим, Михайла Горина — з Дмитром Павличком; когось обмежувати чи відштовхувати, когось виділяти. Це і є кінематограф. Незреалізований у мені режисер дав змогу організовувати те, що інші не змогли б. Щоб це зрозуміти, треба звернутися до Сергія Ейзенштейна. Уявіть: величезна масовка під час зйомок фільму “Броненосець “Потьомкін”. Режисер кричить: “Матрос Савченко, підними ногу, біжи вперед, що ти там засмагаєш!” Він кричить до матроса Савченка, якого не існує, але є Петренко, Іванов, Сидоров. І вони думають: ага, якщо бачить Савченка, то і мене теж. І хутко піднімають ноги й біжать. Тобто закони такого масового мистецтва позначилися на керівництві Народним рухом. Знав, це можна обійти владу, а де варто поступитися. Все для того, щоб здобути Незалежність.

— **А жанр поетичного кіно позначився на політичній діяльності?**

— Поетичне кіно — це своєрідний гламур тієї епохи. Московська влада разом з кінокритиками Блейманом та іншими бачила в ньому зародки національного протесту, війни української ідеї проти московського деспотизму. Блеймани це нюхом вчули і продали московській владі. Згодом воно трансформувалося у війну з кіномистецтвом як таким — від Параджанова до Денисенка.

— **У мене виникла ідея, що українське поетичне кіно підсвідомо формувало наш інформаційний простір.**

— Певною мірою маєте рацію. Тоді всі — від акторів (Степанков, Брондуков, Миколайчук) до режисерів варилися в одному вариві. Миколайчук був квінтесенцією мистецтва.

— **Українське поетичне кіно має продовження в сучасному кінематографі чи залишилося в історії мистецтва у вигляді консерви?**

— Ні, не пропало, воно виграє різними барвами: якісь тьмяніють, якісь стають виразнішими. Недавно проявилось у фільмі Олеся Саніна “Мамай”.

— **Але ж є плюси й мінуси. За те, що хвалять, можуть й огудити. Зокрема надмір “красивості”...**

— Недавно передивився “Ашик-Керіб” Параджанова. Там відчувається надмір. Я намагався визначити субстанцію режисера, бо почав про нього писати. Для мене найближчий до параджанівської суті “Колір граната”, а не “Ашик-Керіб”.

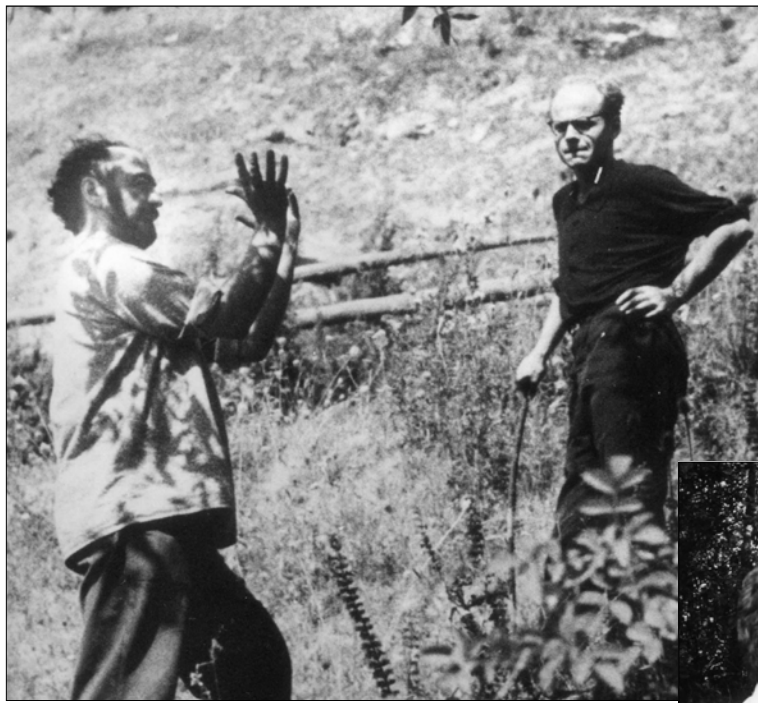
Звичайно, поетичне кіно має свої вади. Але у шістдесяті все існувало в контексті: японські, італійські фільми...

— **В італійському кіно все-таки більше реалізму чи то нео-реалізму.**

— Так, у них більше реалізму й більше повноти дихання життя. Багато плотськості у Пазоліні. Драматургічна розкіш зумовлена тим, що італійці мали прекрасну драматургію, звідси витоки Фелліні. У нас усе було дуже звужено, обмежено, недорозвинуто. Нічого не відіє — вади часу.

— **Тобто наші комплекси неповноцінності вмотивовані?**

— Безперечно, є багато такого, що має свої закони й закономірності. Потім воно дало формальні результати 1991 року, і ми все-таки втрапили у загальноєвропейський контекст. Бо якщо не було польської “Солідарності”, прибалтійських Фронтів, боротьби за владу Горбачова й Єльцина, ми досі існували б у колоніальному варіанті.

Сергій Параджанов та Іван Драч

Рада, яку очолював Юхновський, теж була ознакою часу. У ній перебувало 100—120 осіб, і ніколи більше. Відсоток демократів у парламенті й електорат, який голосував за Чорновола, був приблизно однаковий — чверть. Тобто країна лише на чверть була готова до Незалежності.

На мою думку, тому й біди сталися. Письменники, які працювали в парламенті, хапалися за будь-яку можливість, скільки вистачало їхнього розуміння, порядності й совісті. Усе ж треба було виборювати — навіть прапор і герб. Доходило до абсурдних ситуацій, коли Кравчук доводив і пояснював депутатам, наче неприємним дітям. Мовляв, поїдете за кордон у поважній делегації, тож паспорти треба мати... Нуне можна ж так, якщо ми вільна держава... Нарешті проголосували з перевагою в один голос.

Тепер уже забули, і ніхто не пропонує змінити прапор чи герб.

Елементарних речей догадалися надзусиллями. Мій приятель з Америки приїздив, коли ще не було Секретаріату Президента, а лише його біда подобища — Канцелярія. Він привозив з Америки печатки, які замовляли для президентської служби, — в саквояжах... Веду до того, що нашу незалежність творили з нуля, живими руками. Це сьогодні здається, що так було завжди.

— Не стільки заневищення, як тотальна мішанина. Якщо тоді була велика полярність між демократами і комуністами, то нині поляризація відбувається в якихось інших речах. І всі говорять одне й те саме: виразні фальшиві слова.

— **Коли ви сказали, що сьогодні в політиці “золотий телець як критерій”, подумала, можна й державника Івана Мазепу звинуватити у тому самому, адже він був дуже багатим чоловіком.**

— Однак ситуація призвела до того, що він мусив відмовитися від свого багатства. Бо те, що Мазепа переправив через Дніпро і довів до Варниці, було дешицею порівняно з його статками. Це вже інше поняття. Тут ідеться про державність і про спосіб її будувати.

— **Шістдесяті — романтична доба, а Драч — поет. Стільки подей, почуттів, емоцій за плечима... Можете сказати про себе, як про втомленого романтика?**

— Чи я втомлений романтик? Може, я людина, яка втомилася жити. На жаль, розвіялося надто багато ілюзій. Я бачив, як вони руйнувалися. Можу відверто про це казати. І разом з тим стільки неймовірно цікавого й прекрасного існує в цьому житті! Знамениті виставки, які відбувалися в Національному художньому музеї: Пікассо, Параджанов, Піросмани, Гойя.

матографічний гін. Коли я прийшов у цей київський світ, то намагався освоїти його повнометражно. Тому для мене дуже важливим було знайомство з родиною Білецьких — Андрієм Олександровичем і його дружиною Тетяною Чернишовою, з Віталієм Коротичем і Юрієм Щербаким. Вони уособлювали світ міста, яке я, селяк, прагнув зрозуміти. Мені було важливо, чи цей світ мене прийме чи відштовхне. Потім у ньому з'явилися Дзюба, Якутович, Параджанов, у якого я проходив практику у фільмі “Тіні забутих предків”.

Згодом зрозумів: те, що роблю

Микола Машенко й Іван Драч

у мистецтві, якоюсь мірою торкається і політики. Тим, що я вижив як особистість, як творча персона, завдячую лише тому, що ніколи нікому не підкорявся. Як тільки чув над собою чийсь руку, то бунтував, бо знав: це моя смерть.

Щоб ствердитися як творча особистість, слід уникати якихось рядів, існувати окремо. Парадокс, але так воно й вийшло, бо мої найсильніші поетичні штуки — це “Соняшник”, “Протуберанці серця”, “Балади буднів”. У кінематографі — “Криниця для спраглих”, “Камінний хрест”, “Іду до тебе”, “Пропада грамота”. Тоді була страшна війна за ці фільми. І я воював, мені здавалося, що це все не те, що треба роздирати всі межі. А потім виявилось, що період шістдесятництва був найкращим у моєму житті. Воно створило в мені зовсім інший тип людини.

Після чорнобильської трагедії й того, коли я став керівником Народного руху, виявилось, що буття в кінематографі обдарувало мене прагматикою. Я відчув себе людиною, яка вміє організовувати, розуміти, хто і що може, кого і куди ставити: мирити Ларису Скорик із

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
письменниця,
м. Львів

Півтора року на Самбірщині діє проект “Українські письменники в графіці Софії Караффи-Корбут”. Його втілює в життя історико-етнографічний музей “Бойківщина” разом із видавництвом “Каменярь” та пропагандистом творчості видатної мисткині Василем Вальком. Завдяки старанням незмінного директора музею Роксолани Данчин в повнім обсязі було представлено “Івана Вишенського” Івана Франка в оформленні славної художниці. На згадку про цю подію залишився фільм, знятий журналістами Львівської телерадіокомпанії “Франкіана Софії Караффи-Корбут”.

Нещодавно у музеї відбулася значна подія. Друзі музею, самбірська інтелігенція прийшли на громадське обговорення виставки “Лісова пісня” Лесі Українки в графіці Софії Караффи-Корбут”.

Не дивно, що той, хто вперше в музеї, має змогу побачити чудові перлини цього краю. Музей заснувала 1927 року творча інтелігенція Самбора. Тривалий час музей очолював Іван Филипчак, педагог, письменник, громадський діяч. Проіснував музей “Бойківщина” до 1954 року і з невідомих причин Міністерство культури його закрило. 30 тисяч експонатів передали іншим музеям Дрогобича, Стрия, Львова. Відновлено його вже за часів незалежної України 1991 року.

Нині в музеї — 20 тисяч експонатів: предмети побуту, знаряддя праці, бойківський одяг. Постійно діють три виставки.

У залі родини Козакевичів можна побачити меблі кінця XIX—початку XX сторіччя. Цікавими є експонати боротьби за українську державність на Бойківщині, зокрема на Самбірщині. Тут представлено кімнату Андрія Чайковського, письменника, адвоката, громадського діяча, який 1918 року був повітовим комісаром ЗУНР. Окрім того, відбуваються виставки знаних художників, народних майстрів, які популярні серед самбірців.

Тож і на своєрідне свято вшанування Софії Караффи-Корбут при-

ЇЇ ТАЛАНТ І НЕВТОМНА ПРАЦЯ ДИВУЮТЬ

були гості зі Львова: розпорядник творчої спадщини художниці Василь Валько, директор видавництва “Каменярь”, у якому видають і перевидують книжки в оформленні Софії Петрівни, Дмитро Сапіга. Прибула до своїх земляків і Ростислава Федак, заступник голови Союзу українок, яка досліджувала творчість Івана Филипчак і допомагала у відновленні та поповненні музею.

— Справді, — розповідає Василь Валько, — творчість Софії Караффи-Корбут — це велика подвижницька праця, яка потребує дослідження й осмислення. Її талант і невтомна праця дивують. Понад 70 робіт виконано на поезії Т. Г. Шевченка. Понад 100 книжок з її ілюстраціями побачили світ у видавництвах “Каменярь”, “Веселка”, “Дніпро”. Про неї пишуть мистецтвознавці й ті, хто знав особисто цю талановиту, яскраву мисткиню.

За життя художниці було не легко. Радянська влада не дала їй ні звань, ні нагород, замовчувала її творчість. Вершиною творчості художниці стали гра-

фічні твори до “Івана Вишенського” і “Лісової пісні”. Вже після смерті художниці 1996 року ці книжки побачили світ і стали надбанням громадськості.

Нині хотілося б перевидати Шевченків “Кобзар” з усіма ілюстраціями мисткині, що зберігаються в музеї в Каневі. У Лондоні мешкає Віра Річ, відома перекладачка з української мови англійською. Вона має переклади поеми “Іван Вишенський”. Яким розкішним було б двомовне видання з ілюстраціями С. Караффи-Корбут! Варто було б повторити таке видання серії дитячих книжок з ілюстраціями художниці.

Настав час, щоб у Буську, де народилася художниця, було створено музей. Потрібно виділити приміщення. Та й школа в с. Куткір має носити ім’я незабутньої С. Караффи-Корбут. На обговоренні виставки доцент Львівської національної академії мистецтв Василь Семенюк відзначив, що ті образи “Лісової пісні”, які створила С. Караффа-Корбут, неперевершені, бо несуть в собі животворячий струмінь енергії добра,

народної традиції, краси й жіночності.

Третьокурсник ЛНУ ім. І. Франка Олег Левицький, який родом із села Куткір, зацікавився творчістю художниці як майбутній мистецтвознавець.

На святі-обговоренні уривки з “Лісової пісні” прочитала Галина Гадзало, викладачка Львівського педколеджу.

Вчителька Львівської СЗШ № 69 Леся

Мавка

Пристаєвська, односельчанка мисткині, розповідала, як її бабуса згадувала, наскільки Софія ще школяркою була працелюбною й цілеспрямованою, любила багато читати. “Дуже тепло серед робіт Софії Караффи-Корбут”, — сказала пані Леся. І це справді так, бо в кожному творі відчувається настрій, характер героїв, художній образ.

Вдало доповнили обговорення виставки лікар, знайомий Софії Петрівни, Іван Касараба і поетеса Люба Проць із Дублян Самбірського району.

Бандуристка Любомира Зубко із Самбора, яка нині мешкає в Ри-

мі, подарувала всім учасникам обговорення виставки українські народні пісні.

До кінця літа в музеї діятиме експозиція. Приїжджайте до Самбора, не пошкодуєте.

Того дня, коли тривало обговорення робіт знаменитої художниці, видавництво “Каменярь” організувало в Самборі, в музеї “Бойківщина”, велику виставку-продаж книжок — власних і з інших видавництв України, з якими підтримує партнерські стосунки. Було представлено майже тисячу назв різних видань (зрозуміло, серед них були книжки з ілюстраціями Софії Караффи-Корбут, зокрема Франків “Іван Вишенський”). Вражало різноманіття книжок для дітей, які аж світилися веселковим різнобарв’ям: казки, вірші, розвивальні видання тощо. На жаль, попри добре інформаційне забезпечення виставки, Самбір не зміг організувати належну присутність книголюбів, адекватну кількості привезених книжок (яких, як правило, нема в місцевих книгарнях). Чи то ми вже розучилися читати, чи збайдужіли до рідного слова, чи, може, в Самборі перевелися справжні українці?.. Дивно, що на обговоренні виставки не було місцевих громадських організацій, якими так колись славилось це стародавнє княже місто. Куди поділися місцева організація “Просвіти”, Союз українок, вчительські товариства, культурницькі об’єднання? Дивним було й те, що лише кілька юнок представляло на виставці школярство Самбора. Невже освітня району залишили учнівську молодь під час канікул напризволяще?! А Самбір у минулі часи завжди вирізнявся саме вмінням зацікавити школярів.

Чи багато маємо в нашій близькій за часом історії постатей, що так самовіддано і жертвовно прислужились Україні, як це зробила Софія Караффа-Корбут? Шкода, що такий приклад не використано. Сподіваємося, що час, упродовж якого виставку ще експонуватимуть у музеї “Бойківщина”, дозволить надолужити згаяне. На жаль, було мало охочих купити книжки. І це нині проблема номер один в культурі й освіті України.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури

Є обшир і вертикаль, що утворюють хрест поєднання землі й неба, а в перетині — мудре людське серце, здатне вмістити цілий Всесвіт. Заслужений художник України Олександр Судakov новою ретроспективною виставкою в залах Національної спілки художників України доводить, що присутність вічності можна відчуті і відтворити цілком реальними, здавна відомими техніками, адже образотворче мистецтво, на відміну від фотографії, здатне передавати живу динаміку всього сущого. Варто лише бути спостережливим і любити все довкола.

Художникові, який народився у Старобільську (Луганщина), прищеплені внутрішня тиша і самозаглибленість, якої досягали прадавні іконописці, ґрунтуючи до ідеальної поверхні переважно липові дошки, і написані ними ікони ставали “віконцями” між зримим і тонким світом, тобто допомагали наблизити Боже Царство гармонії під час щирсердешної молитви.

Отже, відкинувши забаби і суєтність сучасного світу, Олександр Судakov свідомо і зосереджено продовжує писати портрет рідної землі, бо тема ця невичерпна.

ОЛЕКСАНДР СУДАКОВ: ПОДИХ ВІЧНОСТІ Й РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Звісно, він не схожий на схимника. Навпаки — дуже легкий і відкритий у спілкуванні, до того ж наділений неабияким літературним талантом. Альбом-каталог, випущений до нової виставки, продовжує у слові поряд із репродукціями сповідь художника про його творчий шлях-досвід. Олександр Судakov не приховує ані тих спільних для всього нашого народу подій, які формували чутливість його мистецької душі, ані таємниць свого ремесла, що нині, як і в часи пізнього Середньовіччя й Ренесансу, допомагають передати далеким нащадкам мистецькі відкриття у спілкуванні Людини і Природи.

Нині його творчість особливо цінна для нас: у каламутних, а часом просто огидних інформаційних потоках, що заповнили суспільство через телеекрани, потроху нівелюється, особливо у ще не сформованих молодих людях, які потребують краси і гармонії. А справжнє одухотворене мистецтво здатне загальмувати і припинити процес самознищення людства.

Свою батьківщину Олександр Судakov відчуває і пише так, що відкриваються Земля і Небо, виливаючи незримим потоком благодатну Любов на кожного, хто подивиться потім на завершену картину. Білі пагорби — живе тіло землі — увінчані золотоголовими церквами під безміром небесним, де хмари, як живі істоти, що спілкуються між собою і з нами. Вони укріті килимами квітучих трав, і навіть чути пахощі чебрецю й гіркувато-солодку суміш полину й медуниці. Неквапні рухи тварин на пасовиськах — в улоговинах і рівнинах, а над ними літає, мов янгол, мистецький і глядацький погляд, або ж зовсім близько, на осонні, допитливо і довірливо позирає на людину теля чи біла коза... Це — образотворчі оповіді, епічні й ліричні, вміщені в етюд-мініатюрі. В усьому тому немає сентиментальності, а є високість, яка надає відчуття стабільності й багатства, вселяє віру в день завтрашній і післязавтрашній, і в нові тисячоріччя, адже вся ця досконалість створеного Всевишнім світу

доступна людині, вона існує в помір і насолоду для праведників і грішників. Саме вона вказує на прості й зрозумілі світлі шляхи, здатні вивести із манівців на дорогу власної долі.

На виставці з нагоди 65-річчя майстра представлено понад сто робіт, виконаних у різних техніках. Утім, Олександр Судakov зізнається, що надає перевагу все-таки левкасу, який найнепідвладніший часові. Особливо зимові пейзажі митця ніби перегукуються з творами художників середини минулого сторіччя, але не виникає містичної думки про переселення душ — навпаки, відчуваєш, що все у світі існує ніби одночасно, — треба лише включитися в ті чи інші нашарування часових площин.

Досягають цього тривалою працею, не лише талантом. О. Судakov пише картину, потім шліфує зображення, адже казів — одна зі складових темперних фарб — стає надзвичайно твердим і надає тривалої свіжості барвам на картині. Далі художник знову пише, а доки зображення фіксується, “кам’яніє”, знову

шліфує, і так багато разів, аж доки досконалість краєвиду відпустить свого творця й обере простір для освячення — котрийсь із музеїв чи приватну оселю, де, наче набувши душу, творить інтер’єр на власний розсуд.

Кілька років тому доля поєднала художника з академіком Борисом Гриньовим, який організовує пленери “Шляхами Васильківського: погляд через сторіччя”. Вчений, який впроваджує у виробництво розроблені в Україні фарби — казеїно-олійну темперу, — став одним із прихильників творчості О. Судаківа, а відтак його меценатом. Два чудові великі альбоми, видані за підтримки Б. В. Гриньова, багато важать для поціновувачів мистецтва. А для художника, певно, все-таки найдорожча надана вченими-виробничниками додаткова свобода — вільно “випробовувати” дедалі нові фарби харківських учених і передавати в картинах дихання вічності на рідній землі.

Оцей реальний вияв, реальне втілення незалежності й єдності утверджує красу та повноцінність України в світі, урівноважуючи мистецькими досягненнями втрачені, які несе наш народ через нерозсудливість політиків. Творчість Олександра Судаківа високо оцінена вдома і за кордоном, бо світло — це світло. Саме воно розсіює темряву.